

72338

KOCAELI ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYEDE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ VE SORUNLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zehra DEMİRER

DANIŞMAN

Prof.Dr.Erol EREN

Ana Bilim Dalı :İşletme

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM BAKANLIĞI
DOKÜMAN TAYİNİ VE KAYIT BAKANLIĞI

Programı:İşletme Yönetimi ve Organizasyon

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYEDE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ VE SORUNLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan : Zehra DEMİRER
Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No:14.05.1998 98/8

Prof. Dr. Eröl EREN Prof. Dr. Gültekin RODOPLU Yrd. Doç. Dr. Oya ERDİL

Mayıs 1998

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR	iii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	v
TABLolar DİZİNİ.....	vi
RESİMLER DİZİNİ.....	vii
BÖLÜM 1. GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 2. ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ.....	3
2.1. Organize Sanayi Bölgelerinin tanımı.....	3
2.2. Organize Sanayi Bölgelerinin Tarihsel Gelişimi.....	6
BÖLÜM 3. TÜRKİYEDEKİ ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ.....	10
3.1. Organize Sanayi Bölgeleri İçin Kuruluş Karar ve Yasaları.....	17
3.2. Organize Sanayi Bölgelerindeki Yatırımlara Sağlanan Muafiyet ve Yardımlar.....	18
3.3. Gebze Organize Sanayi Bölgesi.....	24
3.3.1.Kuruluş.....	24
3.3.2.Altyapı İnşaatları.....	30
3.4. Antalya Organize Sanayi Bölgesi.....	36
3.4.1.Kuruluş.....	36
3.4.2.Altyapı İnşaatları.....	37
3.4.3.Altyapı Maliyetleri.....	38
3.4.4. Müteşebbis Teşekkülün ve Bölge İcra Kurulunun Gerçekleştirdiği İşler.....	39
3.5. Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi.....	45
BÖLÜM 4. ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN SORUNLARI.....	51
4.1. İncelenecek Bölgelerinin Seçimi.....	51
4.2. Anket Cevapları.....	52

4.2.1.Yönelilere Sorulan Kişisel Soruların Cevapları.....	52
4.2.2.Bölgelerin Kuruluşlarına Ait Soruların Cevapları.....	53
4.2.3.İnşaat Aşaması ile İlgili Soruların Cevapları.....	63
4.2.4.İşletme Aşaması ile İlgili Soruların Cevapları.....	69
BÖLÜM 5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	72
KAYNAKLAR.....	76
ÖZGEÇMİŞ.....	78
EKLER.....	79

KISALTMALAR

OSB : Organize Sanayi Bölgesi

SB : Sanayi Bakanlığı

DPT : Devlet Planlama Teşkilatı

KİT : Kamu İktisadi Teşekkülleri

DİE :Devlet İstatistik Enstitüsü

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

DSİ : Devlet Su İşleri

TEK : Türkiye Elektrik Kurumu

KDV : Katma Değer Vergisi

AR-GE : Araştırma Geliştirme

TÜBİTAK :Türkiye Bilimsel Teknik Araştırma Kurumu

ÇED : Çevresel Etki Değerlendirme Raporu

TAYSAD :Taşıt Araçları Yan Sanayi Derneği

KV :Kilo Volt

MW :Mega Watt

İSKİ : İstanbul Su Kanalizasyon İdaresi

GOSB :Gebze Organize Sanayi Bölgesi

GEDAŞ :Gaziantep Elektrik Dağıtım ve Yatırım Sanayi ve Ticaret A.Ş.

YG : Yüksek Gerilim

OG : Orta Gerilim

TBMM :Türkiye Büyük Millet Meclisi

ODTÜ : Orta Doğu Teknik Üniversitesi

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil.3.1.GOSB’de Vaziyet Planı.....	32
Şekil.3.2.GOSB’de Sektörel Dağılım.....	33
Şekil.3.3.GOSB’da Tahsisi Yapılan Parsellerin Yapılaşma Durumu.....	34
Şekil.3.4.GOSB’da Yıllara Göre Yapılan Yatırımlar.....	35
Şekil.3.5.GOSB’da Yıllara Göre İhracat Tutarları.....	35
Şekil.4.1.Organize Sanayi Bölgelerinde Sektörel Dağılım.....	61

TABLolar DİZİNİ

Tablo.3.1. Türkiyedeki O.S.B'lerin Yıllar İçinde Gelişimi ve Tamamlanan Projeler.....	16
Tablo.3.2. Organize Sanayi Bölgeleleri, Sanayi Parselleri (Tamamlananlar).....	21
Tablo.3.3. Organize Sanayi Bölgeleleri , Sanayi Parselleri (Devam Edenler).....	22
Tablo.3.4. GOSB' de Sektörel Dağılım.....	33
Tablo.3.5. GOSB' deki Sanayi Parsellerinin Yapılaşma Durumu.....	34
Tablo.3.6. Gaziantep İlinin Önemli İhracat Kalemleri.....	48
Tablo.3.7. Gaziantep , En Çok İhracat Yapılan Ülkeler.....	49
Tablo.4.1. Organize Sanayi Bölgelerinde Sektörel Dağılım.....	60
Tablo.4.2. Anket Uygulanan OSB'lerde Kronolojik Gelişim.....	69

RESİMLER DİZİNİ

Resim.1.1 Antalya Organize Sanayi Bölgesi Genel Görünüm.....	44
Resim.3.2 Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi Havadan Görünüm.....	50

BÖLÜM 1.GİRİŞ

Türkiye , Cumhuriyet döneminde , yani son yetmiş yılda büyük siyasi çalkantılar arasında , ekonomik ve kültürel alanda hızlı adımlar atmış , bu nedenle çarpık ve plansız bir sanayileşmenin içine düşmüştür.

Peşpeşe değişen siyasi kadrolar sürekliliği değil , dönemsel başarıları hedeflemişlerdir. Bu nedenle , kalkınma planları incelendiğinde hepsinin olaylara farklı açıdan bakılarak hazırlandığı anlaşılır. Planlar ve bütçeler dahilinde yürütülen yatırımlar , 1997 Türkiye'sinde bizi sorgulamaya ve artık geriye değil ileriye bakmaya itmektedir.

Bu arada yıllar içinde devlet Kamu İktisadi Teşekküllerinin yükünü azaltmak yerine gereğinden fazla kadrolaşma ve zarara yol açan yönetim hataları sonucu üretim ve gelir açısından küçülmüş , buna karşılık özel teşebbüs hem çok uluslu ortaklıklar , hem de ilerleyen teknolojiler kullanılarak büyüme kaydetmiştir.

Büyüyüp gelişen özel teşebbüs , gruplaşma ve disipline edilmiş bir ortamda üretim yapma eğilimi göstermiştir. Bu nedenle günümüzde sanayi için önem kazanmış olan Organize Sanayi Bölgeleri bu tezin inceleme konusu olarak seçilmiştir.

Araştırmanın amacı ; OSB'lerin tanımı, oluşumu, gelişimi ve yararlarını incelemek ve bugün hangi noktada olduğunu tespit etmektir. Bu yoldan hareketle , yeni kurulacak bölgeler için varolan sorunların önceden çözülmesi ve kaybedilen zamanın geri kazanılması için neler yapılması gerektiğini bulmaktır.

Türkiyede Organize Sanayi Bölgeleri mahalli politik etkilerin sonucu bazen canlanmış ; bazen de ihmal edilmek suretiyle yavaşlamıştır. Halbuki küçük sanayi siteleri ve

organize sanayi bölgeleri gibi teşebbüsler , her türlü politik değerlendirmenin üstünde , ülke sanayini harekete geçirmenin bir yoludur.

İleriki bölümlerde anlatılacağı gibi bürokratik nedenlerle, hızla kurulması beklenen bir çok bölge hala sorunlarla uğraşmakta ve işletmeye geçememektedir. Bu tezin hazırlanmasının amacında , bu sorunları inceleyerek çözümler önermektir.

Tez hazırlanırken kullanılan yöntem ; literatür araştırması ve OSB yöneticileri ile yazılı ve sözlü görüşmeler yani anket derleme yöntemidir. Yöneticiler gelişmelerin ve sorunların içinde yaşadıkları için bahsi geçen anketler belge niteliğindedir.

Bu çalışma , belki bu konuda yapılabilecek yeni düzenlemelere bir küçük adım , bir basamak teşkil edebilir. Bu da araştırmanın amacına ulaştığının göstergesi olacaktır.

BÖLÜM 2. ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ

2.1.Organize Sanayi Bölgelerinin Tanımı

Gelişmiş ve gelişmekte olan pek çok ülke , ekonomik kalkınmanın dengeli dağılımına paralel olarak bölgeler arası düzenli bir sosyal ve ekonomik kalkınmayı hedeflemektedir. Çünkü ekonomide ayrı özellik ve nitelikte bölge bulunması iktisaden gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler kadar , sanayileşmiş ülkelerde de sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ülkelerin yöneticileri bu dengesizlikleri , tutarlı bir kalkınma planı uygulayarak ve tedbirler alarak yok etmek amacını gütmektedirler. Bu nedenle Organize Sanayi Bölgeleri uygulaması birçok ülke tarafından benimsenerek , temel çözüm aracı olarak kabul edilmiştir.

Genel anlamda Organize Sanayi Bölgesi ; “ulaşım , su , elektrik , kanalizasyon , banka , kantin , ilk yardım ve benzeri imkanlarla donatılmış , uygun bir alanda teknik ve genel hizmetlerin sağlandığı , ekonomik bir ölçek içinde gruplanmış fabrika yerleşim birimleri ” şeklinde tanımlanabilir. (UNIDO Guidelines For Establishment of Industrial Estates In Developing Countries,1978,s.5-6)

Birleşmiş Milletler Teşkilatı tarafından geliştirilen bir tanıma göre;

“Organize Sanayi Bölgesi , birbiriyle işbirliği halinde üretim yapan orta ve küçük ölçekli işletmelerin , planlı bir alanda ve ortak altyapı hizmetlerinden yararlanacak şekilde , standart fabrika binaları içinde toplanmalarıdır.” (Çezik A,1982,s.1)

Bu tanımların içeriği olan , beş temel unsur incelendiğinde , aynı zamanda OSB'lerin oluşum şartlarında incelenmiş olacaktır. (Özdemir M,1990,s.9) Bahsi geçen beş temel unsurdan ilki ; bölgelerde yerleştirilecek sanayi gruplarının birbiriyle işbirliği ve uyumlu ilişki içinde üretim yapmalarıdır.

İkinci unsur ; sanayi bölgelerinde yer alacak sanayi kuruluşlarının “ orta ve küçük ölçekli işletmeler olmalarıdır”. Ağır sanayi veya büyük ölçekli sanayi kuruluşları için , yerleşim şartları farklıdır.

Üçüncü unsur ; sanayinin planlı bir alanda yerleşmesidir. Ekonomik ve mali yüklerin yanında , düzensizliğin yolaçacağı çevre kirliliği ve diğer sorunlar planlı sanayileşmenin gerekliliğini ortaya koymaktadır. (Özdemir,1990)

Dördüncü unsur ; su , kanalizasyon , elektrik , ve sosyal tesisler gibi ortak altyapı hizmetlerinden toplu yararlanma özelliğidir.

Beşinci unsur ; sanayilerin , standart fabrika binaları içine yerleşmiş olmaları sayılabilir.

Bazı ülkelerde , önceden inşa edilen standart fabrikaların sanayicilerin hizmetine sunulduğunu , bazılarında ise sanayiciye kredi verilerek desteklendiğini görmekteyiz.

Yukarıda sayılan beş şart muhakkak sanayi bölgelerinin düzenli yerleşimini ve disiplinini temin etmektedir. Sadece disiplinli bir sanayileşme değil , aynı zamanda düzenli şehirleşmeyi temin etmek için de , orta ve küçük işletmelerin daha planlı gelişimini sağlamak ve bu sanayilerin planlı ve programlı yerleşmesi amacıyla özel kümelenmiş bölgeler tercih edilmiştir.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri , büyük ölçüde orta ve küçük ölçekli işletmelere dayanmaktadır. 1985 yılında Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan Genel Sanayi ve İşyeri Sayımına göre ; küçük ve orta işletmelerin toplam içindeki oranı % 94.5 ,1992 yılında ise %94.3 olarak belirlenmiştir. Bu orana göre

ülke ekonomisinin gelişmesi , küçük ve orta ölçekli işletmelerin güçlendirilmesine bağlıdır. Organize Sanayi Bölgeleri , bu işletmeler için gerekli iklimi hazırlarlar. (DİE,1997,s.23)

Organize Sanayi Bölgeleri , sanayinin gelişmesini sağlayan , sınıai kuruluşları çağın şartlarına göre modernleştiren , verimliliği yükselten , maliyetleri azaltan , dolayısıyla karı arttıran ve ürünün kalitesini yükselten önemli bir sanayileşme aracı olarak uygulanmaktadır. Bunun ötesinde gelişmiş ülkelerin çoğunda Organize Sanayi Bölgeleri , sanayinin özellikle kalabalık şehir merkezlerinden daha uygun alanlara yönlendirilmesini sağlamak amacıyla kullanılan bir devlet politikası haline gelmiştir.

Sanayi kuruluşları , tek tek ayrı yerlerde açıldığında , her biri için altyapı , sosyal tesis , enerji ve benzeri temel hizmetlerin ayrıca yerine getirilmesi gerektiğinden verimli olunamayacağı açıktır. Aynı bölgede , bir çok kuruluşun ihtiyacının tek merkezden karşılanması maliyeti düşüreceğinden verimlilik artmakta , sanayicilere yeni yatırımlar için daha çekici imkanlar sağlanmaktadır.

Bu saydığımız nedenlerle ülkeler kalkınma veya gelişmiş yatırım planlarına Organize Sanayi Bölgelerini temel şart olarak koymuşlardır. Zaman ilerledikçe , sanayi yatırımları arttıkça dünyayı tehdit eden çevre kirliliği sorunu da sınırları içinde tüm arıtma şartlarının yerine getirildiği bölgeler dahilinde üretim yapılmasının ne kadar gerekli olduğunu ortaya koymuştur.

2.2 Organize Sanayi Bölgelerinin Tarihi Gelişimi

Dünyada ilk Organize Sanayi Bölgesi uygulaması 1869 yılında İngiltere’de özel sektör tarafından başlatılmıştır. Manchester şehri yakınlarında kurulan “Trafford Park” adlı bölge , ilk planlı sanayi bölgesidir. Daha sonra Amerika Birleşik Devletleri’nde 1905

ve 1909 yıllarında Chicago’da geliştirilen “ Central Manufacturing” ve “Clearing” adlı bölgeler , modern sanayi bölgelerine ilk örneklerdir.(Özdemir M,1990,s.6)

İtalya’da 1904 yılında uygulanan OSB’lere , gelişmekte olan ülkelerde 1950 yılından sonra yer verilmiştir. II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa’da kent merkezlerine kayan sanayileşmeyi önlemek amacı ile başlanılan özel bir sanayi bölgesi oluşturma fikri , aynı zamanda teşvik tedbiri olarak kalkınmada geri kalmış yörelerde sanayinin canlandırılması amacıyla kullanılmıştır. A.B.D’de kapsamlı planlar dahilinde yayılan sanayi bölgeleri , 1957 yılında yapılan araştırmaya göre 302 olarak tespit edilmiştir. İlk yıllarda özel sektör tarafından kurulup geliştirilen bölgeler daha sonra hükümetlerin yardımı ile daha fazla imkanlara sahip olmuşlardır. (GOSB,1987,s.16)

Özdemir ,(1990,s.4) tarafından bildirildiğine göre ; Zaim , (1965,s.9)’e göre ülkemizde Osmanlı İmparatorluğu döneminde Lonca ve Ahilik sistemleriyle düzenli ve planlı bir sanayi ortamı bulunmaktaydı.

Cumhuriyet döneminden önce , 19. asırda Türkiye’de fabrika sanayini kurma girişimleri yapılmış ancak çeşitli siyasal , sosyal ve ekonomik sebeplerle yerli ve yabancı sermaye tarafından ülkenin çeşitli yerlerinde kurulan çok sayıda fabrika kısa zamanda kapanmıştır.

1800 yılında başlayan sanayileşme hamlesi , 1860 yılında durmuştur. Cumhuriyet sonrası sanayi hamlesi tek elden yani devlet tarafından yönlendirilmiş ve finanse edilmiştir. Ancak 1950 yılından sonra Türkiye’de gerçek sanayileşmeden söz edilebilir.

Organize Sanayi Bölgeleri kurulmasına ait tasarı ve görüşmeler 1961 yılında gerçekleşmiştir. Birinci beş yıllık kalkınma planı (1963-1967) döneminden itibaren sürekli olarak sanayinin geliştirilmesine ve bölgesel kalkınmanın gerçekleştirilmesine yönelik özendirici tedbir olarak bütçe ve planlarda yer almıştır. (Yücel A,1987,s.20)

Birinci Beş Yıllık Planda ; (1965-1969) sanayide verimi arttırmak ve dengeli bir bölgesel kalkınmayı sağlamak amacıyla , sanayi bölgelerinin seçilerek düzenli sanayi yerleşmelerinin kurulması öngörülmektedir. Bu plan çerçevesinde Bursa Organize Sanayi Bölgesi kurulmuştur.

İkinci Beş Yıllık Planda (1970-1974) sanayinin geliştirilmesine ve Organize Sanayi Bölgelerine daha fazla önem verilmiş ve teşvik tedbirleri kapsamı genişletilmiştir. Manisa I , Konya 1 , Gaziantep I , Eskişehir I , Erzurum Organize Sanayi Bölgelerine bu plan döneminde başlanmıştır. (Özgüç İ,1995,s.44.)

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında ise (1975-1979) “yerleşme düzeninin Türkiye'nin genel kalkınma hedeflerine uygun şekilde biçimlendirilmesi için büyük çaptaki kamu sanayi tesisleri ve Organize Sanayi Bölgeleri çerçevesinde belediye disiplininin kurulmasına önem verilmesi” ifadesi kullanılarak Organize Sanayi Bölgelerinin fiziki planlama ve şehirleşme açısından düzenleyici fonksiyonu ön plana çıkarılmıştır.(Özgüç İ,1995,s.44)

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1980-1984) “ bu bölgeler , bölgesel gelişme amaçlarına hizmet edecek sanayi kompleksi türündeki ağır sanayi tesisleri ve yan sanayilerden oluşan kapsamlı sanayi yerleşmeleri ile bütünlenecektir” ifadesiyle yetinilmiştir.(Özgüç İ,1995)

Dördüncü beş yıllık plan ana hatlarıyla ağır sanayi komplekslerini bölgelerin içine almayı amaçlamakla birlikte , yıllık planlar incelendiğinde ; imar uygulamasında etkili bir araç olarak Organize Sanayi Bölgelerinin yaygınlaştırılmasının amaçlandığı görülmüştür.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1985-1989) Organize Sanayi Bölgelerine verilen önem ; “Organize Sanayi Bölgeleri sanayi potansiyeli ve önemli ulaştırma imkanları bulunan yerleşme merkezlerinde kurulacaktır.

Organize Sanayi Bölgelerinin çevreye çekmesi muhtemel yan sanayi ve konut alanları da Organize Sanayi Bölgelerinin planlama ve kamulaştırma aşamalarında bulundurulacak bütüncül bir yaklaşımla ele alınacaktır. Aynı zamanda tamamlayıcı faaliyetlerin yer aldığı Küçük Sanayi Sitelerinin de kurulması teşvik edilecektir.” şeklinde belirtilmiştir.(DPT,1985,Yayın No:1974)

Bunun yanı sıra yıllık planlarda ; ihtisalaşmış Organize Sanayi Bölgelerinin de destekleneceği vurgulanmaktadır. “Bölgelerin çevresinde rezerv alan , yeşil saha , konut alanı ve mümkünse Küçük Sanayi Sitesi için önceden alan ayrılacaktır” ifadesi de yıllık planda gözlenmektedir.(DPT ,1984, Yayın No: 1981)

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında (1990-1994) hedef ve politikalar şöyle özetlenmiştir; “imalat sanayinde dışa dönük ve rekabet gücü olan bir yapının geliştirilmesi , ihracatın sürekliliğinin ve çeşitliliğinin sağlanması esas alınacak , mevcut tesislerde gerekli yapısal dönüşümün gerçekleştirilmesi , verimliliğin artırılması ve yeni tesislerin optimal ölçeklerde kurulması özendirilecektir.”

“Plan döneminde , imalat sanayinde faaliyet gösteren büyük ölçekli kuruluşların , gerekli fiziki ve teknolojik yatırımları ve diğer yapısal düzenlemeleri gerçekleştirerek uluslararası piyasalara uyum sağlayacak yönde gelişmeleri ; küçük ve orta ölçekli kuruluşların ise modernizasyon ve büyük sanayiye entegre olabilecek bir yapıya kavuşmaları hedef alınmıştır.” ilkeleri yer almıştır.(DPT,1990,Yayın No: 2174)

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ; “ mevcut tesislerin Organize Sanayi Bölgeleri içine taşınması özendirilecek , doluluk oranı düşük Organize Sanayi Bölgelerinin bulunduğu yörelerde , bu bölgelerin dışındaki sanayi yatırımları zorunlu haller dışında desteklenmeyecektir.” şeklinde amaçlar belirtilmiştir.

Aynı planda “Küçük ve Orta Ölçekli işletmeler için dış pazarın talep ettiği ürünleri de üretmeye yönlendirilecek , uluslararası standart ve kalitede mal üretebilmek için aynı alanda faaliyet gösteren işletmelerin çok ortaklı şirketlere dönüşmesi desteklenecektir .” ibaresi dikkati çekmektedir. (DPT ,1995)

Kalkınma planlarında olduğu gibi yıllık programlarda da Organize Sanayi Bölgelerine önemli ölçüde yer verilmiş ve her yıl alınacak tedbirler belirtilmiştir. Son on yıllık dönemin programları incelendiğinde OSB uygulaması konusundaki gelişmeleri izlemek ve yıldıan yıla ne ölçüde ağırlık verildiğini görmek mümkündür.

1990 Yılı Programında ; “ihale edilmemiş olan yeni Organize Sanayi Bölgesi projelerinin Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın (altyapı için İller Bankası , üst yapı için Yapı İşleri Genel Müdürlüğü) onayından sonra Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na DPT' ye intikal ettirilmesi ve projelerin bu kuruluşlarca takip ettirilmesi için gerekli çalışmalar tamamlanacaktır.

Organize Sanayi Bölgesi bulunan illerde , yeni sanayi yatırımlarının bölge içinde gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Organize Sanayi Bölgelerinde atık ve artık sorununu çözmek amacıyla teknolojik imkanlara yönelik bir araştırma yapılacaktır.” ifadeleriyle belirlenen tedbirler bulunmaktadır.

Kalkınma planlarında çok yönlü düşünülerek hedefler kapsamına alınan Organize Sanayi Bölgeleri , Türkiye'de en önemli gelişmeyi 1986-1995 yılları arasında göstermişlerdir. 1962-1975 yılları arasında sadece bir bölge tamamlanmış ve işletmeye açılmıştır. 1976-1985 yılları arasında beş bölge tamamlanmış bunlara karşılık 1986-1995 yılları arasında 30 bölge tamamlanmıştır.

1962 yılından 1994 sonuna kadar 8432 hektar büyüklüğünde 36 bölgenin altyapı tesisleri tamamlanarak işletmeye geçirilmiştir.

1995 yılı Yatırım Programında ; 13.882 hektar büyüklüğüne , 61 adet inşaatı devam eden ve 41 adet de Etüd ve Proje aşamasında olan toplam 102 adet OSB projesi bulunmaktadır.(Özgüç,1995) 1996 yılı rakamlarına göre , bu bölgeler içinde toplam 2253 adet sanayi kuruluşu üretime geçmiştir.

BÖLÜM 3. TÜRKİYEDEKİ ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ

Uzun yıllar sınırlı ekonomik ve teknik imkanlarla çalışan Türk sanayicileri , tek başlarına bir işletme kurabilmek için uygun yer bulmak , altyapı tesislerini kurmak , fabrika binası inşa etmek, makina ve diğer donanımları temin etmek , yeterli sayıda personel bulmak ve gerekli işletme sermayesine sahip olmak gibi pekçok sorun ile karşılaşarak sanayileşme sürecini bu günkü noktaya taşımışlardır.

Ülkemizdeki Organize Sanayi Bölgeleri için başlangıç tarihi ; Bursa Organize Sanayi Bölgesinin kuruluş yılı olan 1962 yılıdır. Bu bölge 1966 yılında tamamlanıp işletmeye açılmıştır. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının 3143 sayılı kuruluş kanunu , Küçük Sanayi Siteleri ve Organize Sanayi bölgelerinin kuruluşu , denetlenmesi , kredilendirilmesi ve çeşitli kuruluşlarla koordinasyonunun sağlanması konusunda Sanayi ve Teknoloji Bakanlığını yetkili kılmıştır.

Gelişmiş yörelerde , yoğun sanayileşmenin meydana getirdiği düzensiz şehirleşme ve çevre kirliliğinin önlenmesi ile tarım arazilerinin korunması ve geri kalmış yörelerde de sanayinin teşviki bakımından sanayi alt yapısının hazırlanması amacıyla yola çıkan Sanayi Bakanlığı kalkınma plan ve programlarında Organize Sanayi Bölgelerine sürekli yer vermiştir.

Bu amaçla kurulması planlanan OSB'lerin Sanayi Bakanlığınca hazırlanan "Fonlar Yönetmeliği'ne" göre organların oluşumu ve görev dağılımları gerçekleşmektedir. Organize Sanayi Bölgesinin üç önemli organı bulunmaktadır ; Müteşebbis Teşekkül , Yönetim Kurulu ve Bölge Müdürlüğü.

Müteşebbis Teşekkül ; İlde bulunan meslek odalarının temsilcileri ile Özel İdare Müdürlüğü temsilcisinin katılımıyla , İlin Valisinin başkanlığında kurulurlar. (Fonlar Yönetmeliği , Madde 31)

Yönetim Kurulu ; Müteşebbis Teşekkül'ün kendi arasından seçtiği 4 üye ile Bölge Müdürü'nün katılımıyla , 5 kişiden oluşur. (Fonlar Yönetmeliği, Madde 31)

Bölge Müdürlüğü ise ; Yönetim Kurulu'nun teklifi , Müteşebbis Teşekkül'ün onayı ile atanır.(Fonlar Yönetmeliği ,Madde31)

Fonlar Yönetmeliğinde Müteşebbis Teşekkül'ün görevleri ve yetkileri şöyledir :

- Organize Sanayi Bölgesinin en ideal şekilde kurulup işleyişi ile ilgili kararları almak ,
- Bütün proje ve inşaat ihale dosyalarını hazırlamak ve Bakanlık onayına sunmak ,
- Yapı işlerini denetlemek ve aksayan noktaları Bakanlığa bildirmek ,
- Bölge Yönetim Kurulu tarafından sunulan faaliyet raporunu incelemek ve karar almak ,
- Bölge Yönetim Kurulu tarafından sunulan bütçeyi onaylamak ,
- Kesin hesap ve bilançoları tasdik etmek , Yönetim Kurulunu ibra etmek ,
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na karşı taahhütleri ve zorunlukları ifa etmek,
- Arsa tahsisi , mali , idari ve teknik konulardaki ihtilaf ve uyuşmazlıklar hakkında karar vermek ,
- Bölge Teşkilatlanmasındaki tüm kadro ve atamalar hakkında karar vermek ,

-Bölgenin gelişmesi için tüm tedbirleri almak ve planlamak ,

-Sanayi Bölgesinde tesis edilecek tüm işletmelerin , modern birer müessese olabilmesi için mümkün olan her yardımı yapmak ve sanayiye tesir edebilecek yeni mevzuat ve Hükümet kararlarından , sanayiciyi haberdar etmek.

Yine aynı yönetmeliği göre Yönetim Kurulunun görevleri şöyledir ;

-Müteşebbis Teşekkülün vereceği görevleri ifa etmek ,

-Bölge Sanayicileri ile her türlü sosyal ilişkiyi kurmak ,

-Bölge iç yönetmeliğinin tatbikatı ile ilgili olarak bölgedeki sanayici ile bir ihtilaf vukuunda , Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın hakemliğini talep etmek ve Bakanlık kararını uygulamak ,

-Bu iç yönetmeliğin ilgili maddeleri ile tahakkuk edecek sosyal masraflar ile müşterek masrafları sanayi kuruluşları adına tahakkuk ettirip ödeme şekilleri kararlaştırmak ,

-Yıllık faaliyet raporunu hazırlayarak , Müteşebbis Teşekkül Başkanına sunmak ,

-Bütçeyi , kesin hesap ve bilançoyu hazırlamak ,

-Bölgedeki sanayiciler arasında çıkabilecek her türlü ihtilafi çözümlmek , bunu sağlayamadığı takdirde Müteşebbis Teşekküle başvurmak ,

-Arsa tahsis taleplerini inceleyip , sonuçlandırmak ,

Fonlar Yönetmeliğine göre Bölge Müdürünün görevleri aşağıda gösterildiği gibi sayılabilir.

A- Bölge Müdürünün inşaat dönemindeki görevleri , (GOSB,1987,s.163.)

-Bölge Müdürlüğü kadrosunu oluşturmak ,

-Planların detaylarına ve şartnamelerine uygun olarak , ihale dosyaları hazırlamak ve hazırlatmak ,

-Sanayi ve Ticaret Bakanlığı temsilcisinin de katıldığı bir teknik komite vasıtasıyla teklifler arasından uygun olanın seçilmesinden sonra Yönetim Kurulunun onayı ile mukavele yapmak ,

-İş programlarını hazırlatmak , işleri programa uygun olarak tatbikine nezaretle bunları koordine etmek ,

-Malzeme ve teçhizatın şartnamesini hazırlamak veya hazırlatmak ,

-Sanayi Bölgesine gelen bütün malzeme ve teçhizatı kontrol etmek ,

-Mukavele gereğince yapılan bütün inşaat ve tesisata yönelik işleri kontrol etmek veya ettirmek ,

-Ücret bordrolarını düzenlettirmek ,

-Aylık ilerleme raporlarını düzenlettirmek ,

-Sanayi Bölgesi Yönetim Kurulunca tespit edilen , plan , prensip ve programları uygulamak.

B- Bölge Müdürünün İşletme Dönemindeki Görevleri (GOSB,1987,s.164.)

-İktisadi olarak kullanılabilen ve bölgedeki sanayicilerin yararına olan muhtelif hizmetleri ifa edebilecek kabiliyetteki elemanlardan kurulu bir idare kadrosu meydana getirmek ,

-Sanayi bölgelerindeki bütün parseller satılana kadar , satış programına nezaret etmek,

-Bölgede tesis kuracak müteşebbislere , kuruluş yerinin seçimi , işletmenin kurulması , faaliyet öncesi planlama ve Sanayi Genel Müdürlüğü Teknik Kurulu ile ilişki kurmalarında azami yardımı sağlamak ,

-Organize Sanayi Bölgesi Yönetmeliğini uygulamak ,

-Bölge Müdürlüğünün temin edeceği hizmetlere , nezaret etmek ,

-Borç ve alacakları takip etmek ,

-Aylık ilerleme raporu ve üç aylık bütçe raporunu hazırlamak ,

-Yönetim Kurulu tarafından tespit edilen , prensip ve programları uygulamak ,

-Bölge Müdürlüğü ekonomik yönden verimli olduğu andan itibaren bölgede faaliyet gösterecek sanayicilere aşağıdaki hizmetleri de temin eder ; (GOSB 1987,s.165.)

-Bölge emniyeti ve trafik kontrolü ,

-Çöp toplamak ,

-Elektrik tesisatı bakım ve tamir servisi ,

-Makina tesisatı ve bakım servisi ,

-Yapı bakım ve tamir servisi ,

-Arazi tanzim ve bakım servisi ,

-Kaldırma ve istif makinaları servisi ,

-Akaryakıt istasyonu ,

-İlk yardım servisi ,

- Muhasebe servisi ,
- Teknik çizim servisi ,
- Teksir servisi ,
- Reklam ve sergileme servisi ,
- Konferans , seminer , işçi eğitim servisi ,
- Bölge Müdürlüğü yukarıda belirlenen hizmetler haricinde Sanayi Bölgesi için faydalı ve zaruri olan diğer hizmetleri de Yönetim Kurulundan izin alarak yürütebilir.

Görev ve yetkileri yukarıda belirtilen Organize Sanayi Bölgelerini oluşturan organlardan , Müteşebbis Teşekküle kuruluş , atama ve ihale yapma konularında geniş yetki verildiğini görmekteyiz. Yönetim Kurulu ve Bölge Müdürlüğü ise alınan kararları uygulayan “icra” organlarıdır. Fonlar Yönetmeliğinin verdiği bu yetkilerin yasal bir dayanağı olmaması , uygulamalar sırasında önemli problemler doğurmaktadır.

Türkiyede kurulu Sanayi Bölgeleri bu yasal eksikliği sık sık yaşamakta ve sıkıntılarını gerek bölgelerarası toplantılarda , gerekse Sanayi ve Ticaret Bakanlığına yazışma yolu ile duyurmaktadırlar.

Yukarıda sayılan ve sanayicilere yönelik hizmetlerin yanısıra , Organize Sanayi Bölgelerinde ucuz arsa , altyapı ve ulaşım kolaylıkları haberleşme imkanları sağlanarak bu yolla sanayinin düzenli ortamlarda yaygınlaştırılması politikası uygulanmaktadır.

Organize Sanayi Bölgelerinde yer alan kuruluşlar daha çok kent merkezine bağlı kuruluşlardır. Kente yakın yerleşme arzusunda olan bu işletmeler çevrelerinde düzensiz yerleşime neden olmakta , gitgide kent kapasitelerini zorlamaktadırlar.

Bunun aksine sanayi işletmelerinin yönlendirilmesi ile birlikte OSB’de büyük istihdam olanaklarından da faydalanarak , kent yapısının istenilen yönde şekillendirilmesi mümkündür. 1962 yılında bu amaçla kurulmaya başlayan ve kalkınma planlarında yer alan Organize Sanayi Bölgelerinin kronolojik gelişimini aşağıdaki tabloda izlemek mümkündür.

Tablo-3.1
Türkiyedeki O.S.B.lerin Yıllar içinde Gelişimi Ve Tamamlanan
Projeler(Özgüç,1995)

YILLAR	TAMAMLANAN PROJE SAYISI	İŞLETMEYE GEÇEN FİRMA SAYISI
1962-1975	1	141
1976-1985	5	354
1986-1995	30	1582

Yukarıda görüldüğü gibi 1962-1975 yılları arasında yani 14 yılda ancak 1 bölge tamamlanmış , 150 Hektar alanda 141 işletme faaliyete geçmiş ve 14.000 çalışan için iş imkanı yaratılmıştır.

1976-1985 yılları arası 10 yılda 760 Hektar alanda , toplam 5 Sanayi Bölgesi projesi tamamlanmış , 354 fabrika inşaatı bitirilerek 35.500 kişinin istihdamı gerçekleştirilmiştir.

1986-1995 yılları arasındaki 10 yıl için OSB'lerin en parlak dönemi denilebilir. 7672 Hektar alanda toplam 30 proje tamamlanmış , 1582 fabrikada 158.500 işçi istihdamı ile en yüksek noktaya ulaşılmıştır. 1986-1995 yılları arasında Organize Sanayi Bölgeleri adedinde %500 ve toplam bölge büyüklüğünde ise % 909 artış görülmektedir. Bu projelere 1996 yılı fiyatları ile ; 20 trilyon TL harcanmıştır. Üzerinde üretime geçilmiş parseller değerlendirildiğinde 2622 Hektar alanda doluluk oranı % 48 , üretime geçmiş ve inşaatı devam eden alanlar birlikte ele alındığında , doluluk oranı %72 dir(1361 Hektar).(Özgüç.İ,1996,s.22.)

Tamamlanmış Organize Sanayi Bölgeleri bölgesel dağılım yönünden incelendiğinde ise Marmara Bölgesinde 6 , Ege Bölgesinde 8 , Akdeniz Bölgesinde 4 , İç Anadolu Bölgesinde 8 , Karadeniz Bölgesinde 5 , Doğu Anadolu Bölgesinde 3 , Güney Doğu Anadolu Bölgesinde 2 OSB tamamlanıp , işletmeye geçmiştir.

3.1.Organize Sanayi Bölgeleri İçin Kuruluş Karar ve Yasaları

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı , Organize Sanayi Bölgelerinin başından sonuna kadar yetkilisi tek kamu kuruluşudur. Ancak uygulamada , Bakanlığın yetkisi konunun mali yönlerinin denetlenmesi ile sınırlı kalmıştır. Kuruluş yerinin tespiti ve mekan planlama konusunda yetkili olan Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın görüşleri bazı durumlarda etkisiz kalabilmekte , bölgenin toprak kabiliyeti , sulama durumu , altyapı imkanları konularında görüş bildirme durumunda olan; Topraksu DSİ , TEK gibi kurumlar ise koordinasyon eksikliği nedeniyle , etkili bir danışma hizmeti verememektedirler.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanununun 2. maddesi , a bendinde ; “günün şartlarına ve teknolojinin gereklerine göre ülkenin sanayi politikasının belirlenmesine , sanayinin geliştirilmesine ve yönlendirilmesine ait tedbirlerin hazırlanmasına yardımcı olmak , kalkınma plan ve programlarında yer alan ilke ve hedeflere uygun şekilde tesbit , tanzim ve idare etmek , bu konularda ilgili kuruluşlar arasında gereken işbirliğini sağlayacak tedbirleri aşmak” aynı maddenin d bendinde ise “Sanayi Bölge ve Sitelerinin kurulmasına izin vermek , bu kuruluşları desteklemek ve denetlemek , bu konularda ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak ve gerekli mevzuatı hazırlamak , küçük sanayi ve el sanatları ile ilgili her türlü ulaştırma , geliştirme ve koordinasyon hizmetlerini yürütmek , Organize Sanayi Bölgeleri ile Küçük Sanayi Sitelerinin kurulması ile ilgili bütün faaliyetlerin koordinasyonunu sağlamak.” şeklinde görevleri belirtilmektedir.

Bu maddeden anlaşıldığı gibi Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Organize Sanayi Bölgelerinin kuruluşuna izin verme konusunda yetkili , bu bölgeleri denetlemek , desteklemek ve koordine etmekle görevli kamu kuruluşudur. Ancak yıllar içinde ortaya çıkan aksaklıklar göstermiştir ; tek başına Organize Sanayi Bölgelerinin kuruluş ve işleyişine ait düzenleyici bir kanun çıkartılamamıştır.

Tezin sorunlar bölümünde de görüleceği gibi Organize Sanayi Bölgeleri kendi hazırladıkları yasa tasarıları ile Sanayi Bakanlığının ve DPT'nin tasarılarından oluşacak bir yasa için seminerler düzenlemişlerdir. Bu tasarılar üzerinde yapılan uzun tartışmalara rağmen , fikirbirliğine varılamadığı için tasarı ve teklifler sadece yazılı metinler olarak kalmışlardır. Organize Sanayi Bölgelerinde mali işlemleri düzenlemek amacıyla 1967 yılında "OSB Kurma Fonu Yönetmeliği" çıkartılmıştır. 1982 yılı Ocak ayına kadar bu yönetmelik , tek düzenleyici metin olarak yürürlükte kalmıştır. 1982 yılında yayınlanan 17591 sayılı Resmi Gazetede "Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Fonlar Yönetmeliği" ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu dönem içerisinde yönetmelik iki defa düzeltmeye tabi tutulmuştur.

1982 yılında yürürlüğe giren Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Fonlar Yönetmeliğinde 1-4 maddeler genel hükümleri , 5-19 maddeler ise fonların yönetimi konusunu içermektedir. Organize Sanayi Bölgeleri ile ilgili düzenleyici maddeler ise 29-42 nolu maddelerdir.

3.2 Organize Sanayi Bölgelerindeki Yatırımlara Sağlanan Muafiyet ve Yardımlar

Çarpık sanayileşmenin önlenmesi ve düzenli bir şehirleşmeyi sağlamak amacıyla , Hazine Müsteşarlığı Türkiye genelinde "Sanayi Kuşakları" uygulamasını başlatmıştır. Yatırımların , Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin ve İşletmelerin Teşviki ve

Yönlendirilmesine ait esaslar ile belirlenen yöreler kapsam dışı bırakılmış ve 13.1.1995 tarihli 22170 sayılı resmi gazete de yayınlanan 94-6411 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile bu yörelerdeki Organize Sanayi Bölgeleri normal yöre sayılmıştır. Normal yörelerdeki Organize Sanayi Bölgeleri de Sanayi Kuşağı olarak kabul edilmiştir. Organize Sanayi Bölgesi olmayan iller ise sadece 3 yıl için Sanayi Kuşağı kapsamına alınmıştır.

Sanayi Kuşaklarında yapılacak yatırımlara sağlanan destekler ise ;

-Yatırım indirimi (%70)

-Gümrük muafiyeti (%100)

-Fon muafiyeti (%5)

-Yerli yatırım mallarında KDV desteği (KDV oranında 10 puan ilavesi)

-Krediler (sabit yatırım tutarı üzerinden ; AR-GE , çevre ,RO-RO taşımacılığı , havayolu , kargo, karayolu , demiryolu kombine taşımacılığı yatırımları , hava limanlarında soğuk hava deposu yatırımlarında ve seyahat acentalarının pazarlama ve tanıtım giderlerinin karşılanmasında %50 , diğer yatırımlarda %25 oranında)

-İthalatda KDV erteleme

-Arsa desteği

-Dış kredi teminat mektuplarında masraflara katkı (%50)

-Gelişmiş yörelerden diğer yörelere taşınma desteği

-Kalite ve standart sağlamak

–Finansman fonundan faydalanmak

-Yatırım kredileri(Özkaynak oranı %50 , kredi oranı %15 , kredi faiz oranı %50)

Organize Sanayi Bölgelerine tanınan vergi muafiyetleri ,

-Her türlü vergi , resim , harç istisnası

-Bina inşaat harcı

-Yapı kullanma izni harcı

-Emlak vergisi

-Çevre temizlik vergisi (Belediye sınırları içinde ise herdurumda ödenecek , mücavir alan sınırları içinde ise belediye hizmetleri verilmesi durumunda ödenecektir.)

-Müteşebbis Teşekküllerince yapılan arsa satışlarında Net Aktif Vergisi , Kurumlar Vergisi , Katma Değer Vergisinden muaf tutulmuşlardır.

-11 Haziran 1997 tarihinde yayınlanan 23016 sayılı resmi gazetede yayınlanan 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 7. maddesine eklenen bir bentle Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri mükellefiyet dışında bırakılmıştır.

-18.08.1997 tarihli ve 23084 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 4306 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununda ve 3418 sayılı kanundaki değişikliklerden dolayı gayrimenkul satışlarından 5.000.000.- TL Eğitime Katkı Payı alınması kararlaştırılmıştır.

Yukarıda sayılan muafiyetlerin dışında bu son çıkan yasa gereği sanayicilere , arsa alımı sırasında Bölge Yöneticilerine ek bir ödeme yükü getirilmiştir.

Tablo 3.2
ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ
SANAYİ PARSELERİ
(TAMAMLANANLAR)(Özgüç,1996)

BÖLGE ADI	ALANI Ha	SANAYİ PARSELERİ ADEĞİ
BURSA	150	165
MANİSA I	150	145
KONYA I	150	74
ERZURUM	100	78
ESKİŞEHİR I	100	65
GAZİANTEP	260	198
BİLECİK I	150	56
BURSA İnegöl	300	91
ESKİŞEHİR II	190	135
ÇORUM	260	86
İZMİR-ATATÜRK	600	495
KAYSERİ I	600	354
TEKİRDAĞ	440	142
ANKARA	400	194
MALATYA	300	275
DENİZLİ	400	142
BOLU	60	61
HATAY	180	46
ADANA I	500	281
ELAZIĞ I	100	48
İSTANBUL DERİ	240	221
KOCAELİ-GEBZE	230	97
MARDİN	300	145
TOKAT I	50	33
AFYON	275	227
BURDUR	70	68
KONYA II	300	245
MANİSA II	200	42
USAK	360	353
ANTALYA	196	137
ÇANKIRI	110	86
İZMİR-MENEMEN	200	180
NİĞDE	261	118
SAMSUN	150	130
TRABZON	100	109
AYDIN	150	88
TOPLAM	8582	5410

Tablo 3.3
ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ
SANAYİ PARSELLERİ
(DEVAM EDENLER)(Özgüç,1996)

BÖLGE ADI	ALANI Ha	SANAYİ PARSELİ
ADANA II	600	
ADANA -OSMANIYE	100	
ADYAMAN	150	
AMASYA	75	51
AMASYA-MERZİFON	118	61
ANKARA -İVEDİ	477	220
BALIKESİR	300	187
BALIKESİR	150	
BİLECİK	150	
BİNGÖL	80	
BOLU-GEREDE	100	52
BOLU-DÜZCE	150	
BURSA-DEMİRTAS	300	210
BURSA-M.K.PAŞA	197	78
DIYARBAKIR	758	301
ELAZIG II	100	64
ERZİNCAN	348	256
ESKİŞEHİR III	1850	900
GAZİANTEP II	500	290
GAZİANTEP III	540	250
GİRESUN	70	
HATAY-ANTAKYA	150	
İSPARTA	200	114
MERSİN-TARSUS	380	275
İSTANBUL-İKİTELLİ	800	35
İZMİR-K.PAŞA	410	300
KARS	200	106
KASTAMONU	100	
KIRKLARELİ	100	60
KİRSEHİR	200	212
KOCAELİ-GEBZE II	250	150
KÜTAHYA	170	95
MANİSA -AKHİSAR	132	
KAHRAMANMARAŞ	250	146

NIĞDE-BOR-DERİ	292	314
ORDU	60	81
SAKARYA	150	
SAMSUM-KAVAK	104	
ŞİRT	100	
SINOP	100	
SIVAS	100	80
TEKİRDAĞ	920	
TOKAT	150	41
TUNCELİ	100	
SANLIURFA	250	227
USAK-DERİ	260	449
YOZGAT	150	
ZONGULDAK	375	80
AKSARAY	286	132
KARAMAN	400	72
KIRIKKALE	150	
BATMAN	100	
BARTIN	50	
KARABÜK	100	
KİLİS	90	
TOPLAM	14742	5889

3.3. Gebze Organize Sanayi Bölgesi

3.3.1.Kuruluş

Türkiye için büyük önem taşıyan Marmara Bölgesinde ve sanayinin en hızlı büyüme gösterdiği Kocaeli’de bir Organize Sanayi Bölgesi kurulması fikri 1970’li yıllara dayanır. Bu yıllardan başlayarak ilgili kamu kuruluşları ve o günlerde tek meslek odası olan İzmit Ticaret ve Sanayi Odası arasında yazışmalar ve teknik rapor alış verişi yapılmış , Sanayi Bölgesi için uygun alanlar incelenerek , Gebze’de bir sanayi bölgesi kurulması fikri ağırlık kazanmıştır.

Gebze bahsi geçen yıllarda dahi , sanayinin yoğunlaştığı bir bölge olarak dikkat çekmektedir. Teşvik tedbirlerine rağmen gözlenmişti ki , yatırımlar Kocaeli-İstanbul düzleminin ortasında bulunan , liman ve ulaşım bandına yakın , yetmiş eleman avantajını her zaman taşıyan Gebze bölgesine kaymaktadır. Bu gün , yani karar yıllarından 27 yıl sonra ön etüd sonuçlarının ne kadar haklı olduğunu görmekteyiz.

Ayrıca bölgede mevcut yatırımlar gelişigüzel ya sahil şeridine ya da yerleşim alanlarının içinde bulunan bölgelerde yapılmış , çevreye zarar veren ve gelişme imkanı bulamayacak konumda idi. Tüm bu sakıncalar gözlendiği halde bu yoğunluk trendi düşeceğine yükseliyordu.

Yani bu bölgede kurulacak bir Organize Sanayi Bölgesi hem mevcut yatırımları kendi bölgesine çekecek , hemde gelecekte yapılacak sanayi yatırımları her bakımdan sağlıklı çevreye zarar vermeyecek özellikte , denetimli bir bölgede gelişecekti.

Ön etüdler yapılırken , Kocaeli ilinde çıkan ve sanayiye bağlı sorunlar incelenmiştir. Kirlenmeye bağlı bu sorunlar için İzmit Ticaret ve Sanayi Odası araştırmalar yaptırmış ve bilimsel kurumlara hazırlattığı projeler bugün Büyükşehir Belediyesinin İzmit Entegre Çevre Projesinin temelini oluşturmuştur.

Gebze Organize Sanayi Bölgesinin kuruluşundan önce hazırlanan bu projeler aşağıda görölmektedir.

İzmit Körfezi kirlenme kontrolü

Doğu kesimi araştırma projesi

Doğu kesimi özel araştırma projesi

Dilovası çevre kirliliği araştırma projesi

İzmit Hereke arası çevre kirliliği araştırma projesi

Dilovası endüstriyel toplu arıtma projesi.(GOSB,1987,s.5.)

Bu çevresel araştırmalar da göstermektedir ki Gebze Organize Sanayi Bölgesi'nin kuruluşu bölge ve sanayi gelişimi açısından olumlu bir aşamayı oluşturmaktadır.

Aksi halde bir kurum olarak kendini kabul ettiren GOSB daha sonraki yıllarda TAYSAD , GOSB II , GOSBIII ve diğer OSB projelerinin önderliğini yüklenemezdi.

1970'li yıllarda Kocaeli'de bir Organize Sanayi Bölgesi kurulması için çıkartılan karardan sonra Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü tarafından 230 Hektar alan sanayi arsası ve 95 Hektar alan da konut arsası olarak kamulaştırılmış ve imar planı hazırlanmıştır. Devlet Planlama Teşkilatı ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığının girişimleri sonucunda , 16 Temmuz 1985 tarih ve 85/9695 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Kocaeli -Gebze Organize Sanayi Bölgesi oluşturulması için kararname yayınlanmıştır.

Sanayi Bakanlığı ile yapılan temaslar sonucunda Müteşebbis Teşekkül'n İzmıt Ticaret ve Sanayi Odası , Kocaeli zel İdaresi'nin itirakıyla oluşturulmasına karar verilmiş ve iki kurulu arasında düzenlenen protokol ile , Kocaeli Gebze Organize Sanayi Bölgesi Müteşebbis Teşekkül' resmen göreve balamıtır. Organize Sanayi Bölgesi teşkilatı kısa sürede tamamlanarak Arsa Ofisi tarafından kamulatırılan arsanın resmen satın alınması için girişimlere balanmıtır. Sanayi Bakanlığı'nın bu amaçla vereceği kredi desteği yeterli olmayacağı kesinletikten sonra arsanın İzmıt Ticaret ve Sanayi Odası tarafından alınması karara bağlanmıştır.

Müteşebbis Teşekkül ve Yönetim Kurulu'nun oluşumu tamamlanıp , görev dağılımı yapıldıktan sonra , planlama çalışmalarına balanmıtır. Ülkemizde yapımı devam eden ve inşaatı tamamlanmış Organize Sanayi Bölgelerine inceleme gezisi düzenlenmiş ve bilgi alı verii yoluyla ileride oluşabilecek aksaklıklar başlangıçta bertaraf edilmiştir.

Organize Sanayi Bölgeleri için standart olarak kabul edilen i yönetmelikte tespit edilen eksik noktalar saptanarak Sanayi Bakanlığı ile yazışmalar yapılarak yeni bir i yönetmelik onaylatılmıtır.

Mevcut Organize Sanayi Bölgelerinden temin edilen, altyapı ihalelerine ait teknik ve özel artnameler , Bölge Müdürlüğü tarafından revize edilerek yeniden hazırlanmıştır.

1/1000 ölçekli imar planlarının , Arsa Ofisi tarafından hazırlanmış olması , Odalar Birliği tarafından da eğitim , sağlık , banka , kafeterya , idare binalarının 1/200 ölçekli avan projelerinin hazırlanmış olması ve 1/5000 ölçekli kanalizasyon , su dağıtım , drenaj , yol n projelerinin önceden hazırlanmış olması , zaman açısından büyük avantaj sağlamıştır. Ayrıca bölgenin jeolojik harita ve raporlarının , uzmanlarca 1976 yılında tamamlanmış olması da ikinci bir avantaj yaratmıştır.

Planlama çalışmalarının tamamlanmasından sonra , parsel belirleme çalışmalarına geçilmiştir. Bölge , Gebze merkezinin 4 km . kuzeyinde oluşan altyapısı hazır ve

kamulaştırma açısından ucuz sanayi parselleri ile ve ülkede ilk defa konut alanı ilavesiyle sanayicilere sunulmuştur.

Gebze Organize Sanayi Bölgesinde parsel büyüklükleri , önceden hazırlanan imar planlarında görüleceği gibi belli alt ve üst limitler arasında oluşmuştur. Bu parseller 4500 m² ile 7000 m² arası 17 parsel , 7000 m² ile 10000 m² arası 23 parsel , 10000 m² ile 15000 m² arası 13 parsel , 15000 m² ile 20000 m² arası 15 parsel , 20000 m² ile 25000 m² arası 4 parsel , 30000 m² ile 50000 m² arası 11 parsel , 50000 m² ile 80000 m² arası 4 parsel , 80000 m² ile 100000 m² arası 2 parsel , 100000 m² ile 150000 m² arası 1 parsel şeklinde planlanmıştır. Toplam 90 sanayi parseli, gelen talepler doğrultusunda sanayiciye dağıtılmak üzere hazırlanmıştır.

Kocaeli Gebze Organize Sanayi Bölgesi Müteşebbis Heyeti oluşumundan sonra , İzmit Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı olan sanayicilere anket formu gönderilmiştir. Bu form içeriğinde ; bölgenin ne amaçla kurulduğu, büyüklüğü , sanayicilere ne gibi imkanlar sunulduğu açıklanmış , bunların yanı sıra da gerçek talep miktarının tespiti için talep sahibinin imalat konusu , ihtiyacı olan su , enerji , hammadde , miktarı ve firmaya ait detaylı bilgi toplanması hedeflenmiştir.

Anket formunun ekinde parsel talebinde bulunacak sanayiciden düzenlenen bir taahhünamenin firma yetkililerince onaylandıktan sonra Bölge Müdürlüğüne teslim etmesi istenmiştir. Bahsi geçen bu taahhütname ise ön kayıt peşinatlarının ve katılım paylarının zamanında ödeneceği , iç yönetmelik ve destek kredi talimatnamesine ve tüm kararlara uyulacağı yolunda bir teminat içermektedir.

Sanayi Bakanlığı , Bakanlar Kurulu kararına istinaden , Gebze Organize Sanayi Bölgesinde , çevreyi kirlетici nitelikte olmayan meslek , bilim , tıp , ölçü ve kontrol cihazları , optik donanım , elektronik sanayi gibi ileri teknoloji içeren sektör gruplarına yer vermeyi kararlaştırmıştır. Ancak 9 Mart 1987 tarihli Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığından , İzmit Ticaret ve Sanayi Odasına gelen bir

yazıda ; GOSB’ın elektronik , optik ve tıbbi cihazlar konusunda ihtisaslaşmış bir Organize Sanayi Bölgesi olarak işlem görmesi istenmiştir.

GOSB’de sektör kısıtlamasının hem yöre hem de yurt ekonomisi açısından kayıplara yol açacağı açıkça görüldüğünden İzmit Ticaret Odası ve İl Özel İdaresi öncelikle optik elektronik , bunun yanı sıra diğer sanayi gruplarına yer verilmesi şeklinde bir düzeltmenin yapılması için girişimlerde bulunmuşlardır. Bu arada GOSB’nin elektrik dağılımı Tepeören trafosundan 600MW gücünde bir çıkışla 2 Km katettikten sonra arazi üzerinden , 154 KV’lik kablolar ile üç ayrı yöne dağılmaktadır. Yıldız Teknik Üniversitesi Kocaeli Mühendislik Fakültesi Teknik raporuna göre enerji nakil hatlarının geçtiği bir bölgede tıbbi malzeme , ölçü aletlerinin üretimini sağlıklı bir şekilde yapabilecek bir sanayi ünitesi sakıncalı bulunmuştur. TÜBİTAK’a ait 27.4.1987 tarihli “ÇED” raporunda aynı sonuç gözlenmiştir.

TEK Trakya İşletme Müdürlüğü’nün Bölge Müdürlüğüne verdiği açıklamalı cevap yazısı da enerji nakil hatlarının bölgeden kaldırılmasının imkansız olduğunu bildirmekte ve Gebze Organize Sanayi Bölgesinin karma bir OSB olmasının gerektiğini yeterince açıklamaktadır. Tüm bu çalışmalar DPT , Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve Başbakanlık Çevre Genel Müdürlüğü’nün girişimleri ile 16 Mart 1989 tarihli ve 89/13869 nolu Bakanlar Kurulu Kararı ile bölge karma bir Organize Sanayi Bölgesi Olarak kabul edilmiştir. Bu karar neticesinde bölge uluslar arası standartlara uyularak planlanmış , birbirini olumlu etkileyen sektörler birarada , ters yönde etkileyen sektörler ise ayrı yerlerde tutulmuştur. Sanayi gruplarının aşağıdaki sıra ile planlanması , maliyetlerin düşürülmesi amacını taşır.

Gıda Sanayi

Ambalaj Sanayi

Plastik Sanayi

Optik ve Elektronik Sanayi

Elektrikli Aletler Cihazlar Sanayi

Ana Kimya Sanayi

Makina Sanayi

Sanayi gruplarının yerleşim planları hazırlanırken daha önce İller Bankası tarafından hazırlanan mevzii imar planına sadık kalınmaya çalışılmış sadece tevhidlerle ilgili sanayici talepleri dikkate alınmıştır.

Sektör grupları için parsel ayırımı tamamlandıktan sonra firmalara verilecek yerlerin tayini yapılmıştır.

Gebze Organize Sanayi Bölgesi imar planlarının da önceden çizimi tamamlanmış olduğundan , aynı sektör grubu için başvuruda bulunan sanayiciler arasında 10 Kasım 1986 tarihinde İzmit Ticaret ve Sanayi Odası meclis salonunda kura çekimi yapılmıştır.Bu kura neticesi , müktesep hak teşkil etmektedir.(GOSB,1987,s.193.)

İzmit Ticaret ve Sanayi Odası tarafından arsa satın alınması , gerekli harcamaların yapılması , kuruluş işlemleri sırasında ödemelerin yerine getirilebilmesi için İzmit Ticaret ve Sanayi Odası ; Gebze Organize Sanayi Bölgesi Destek Kredi Fonu Talimatnamesini hazırlamıştır.

Bu fon Odanın tabi olduğu mevzuat , yönetim ve denetim ilkelerine göre oluşturulmuştur. Destek kredi fonunda toplanan paraların , oda yönetim kurulunca açılacak banka hesaplarında toplanması kararlaştırılmıştır.

Bölge için ayrılan arsa 1970'li yıllarda Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü tarafından kamulaştırılmıştır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın arsa alımı için verdiği kredi desteği yeterli olmayacağı için , oluşturulan fon yardımı ile İzmit Ticaret ve Sanayi Odası tarafından 7.10.1986 günü yapılan ihaleyle satın alınmıştır. 27.10.1986 tarihinde ise törenle tapular GOSB Mütешеbbis Heyetine teslim edilmiştir.

3.3.2. Altyapı İnşaatları

Bölgenin karma bir OSB mi yoksa ihtisaslaşmış bir OSB mi olacağı konusunda tanım kesinleşip , arsa alımı ile ilgili sorunlar halledildikten sonra altyapı ile ilgili çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmaları aşağıda gösterildiği şekilde , maddeler halinde inceleyebiliriz.

Su temini ile ilgili çalışmalar

Elektrik temini ile ilgili çalışmalar

Atıksu ve arıtma tesisleri ile ilgili çalışmalar

Doğal gaz temini ile ilgili çalışmalar

Telekomünikasyon ile ilgili çalışmalar

Ulaşım ile ilgili çalışmalar

Toplu konut projesi

Sosyal kültürel tesisler

GOSB gibi önemli bir bölgede oluşan , ulusal sanayiye hizmet verecek büyüklükte bir kuruluş için detaylı ön çalışmalar yapılmış , sanayicilere su , elektrik ve enerji kaynaklarının en ekonomik yoldan ve sürekli temini göz önünde bulundurulmuştur.

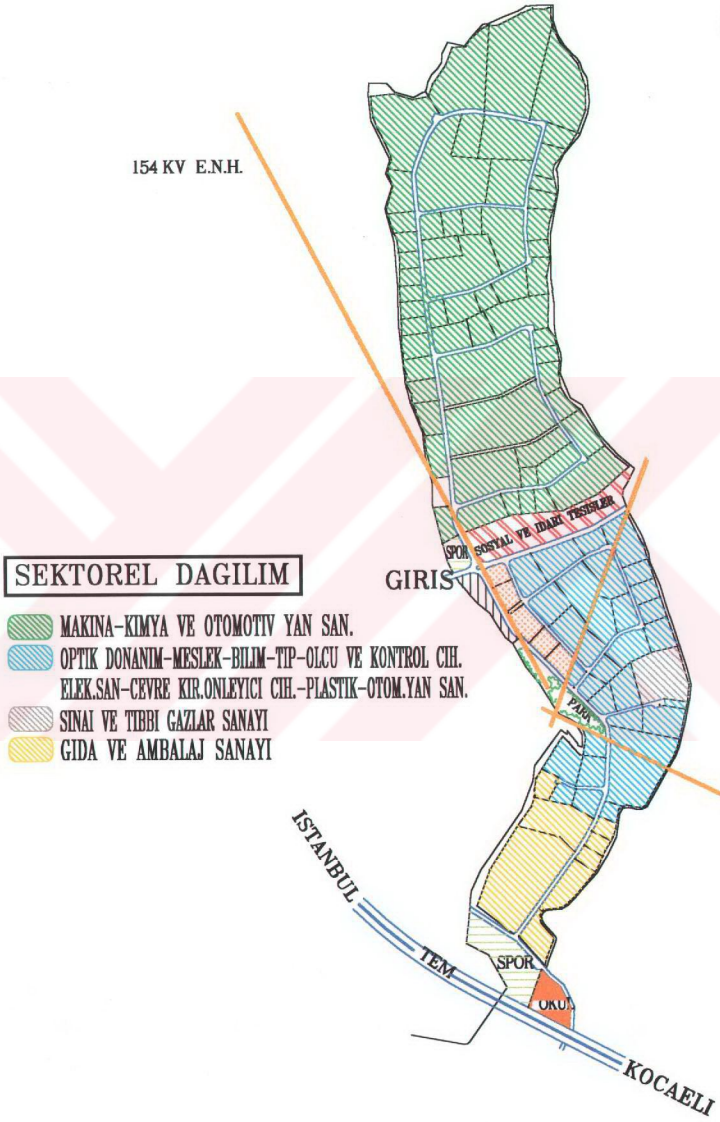
İSKİ ile yapılan yoğun temaslar sonucu karşılıklı imzalanan protokol ile aylık 30.000 m³ su temini sağlanmıştır. TEK ile yapılan görüşmelerde bölgenin 2 Km kuzeyinde bulunan Tepeören trafosundan enerji temini sağlanmıştır.

7 Mart 1988 tarihinde yapılan ihale ile altyapı ve bölgenin kaba tesviye işini yapacak müteahhit belirlenmiş , 2 Kasım 1988 tarihinde , dönemin Başbakanı Turgut Özal tarafından temeli atılmıştır. Yol ve altyapı inşaatları bir yıl içinde tamamlanmıştır. 1989 yılında elektrik şebekesi inşaatına başlanmıştır. Elektrik dağıtım şebekesi için son teknolojik veriler incelenerek projeler hazırlanmış ve uzaktan kumandalı yer altı şebekesi ile örnek bir sistem oluşturulmuştur. Yol altyapı inşaatları devam ederken bölgenin su ihtiyacı için 10.000 m³'lük su deposu inşa edilmiştir. Telekomünikasyon için PTT ile yapılan anlaşmaya göre şebeke , fiber optik kablo ağı ile donatılmıştır.

Türkiye'de ilk defa bir Organize Sanayi Bölgesi , kredi almaksızın katılımcı sanayicilerin ödedikleri , aylık katılım payları ile bu kadar kısa sürede inşaatlarını tamamlamıştır. 1990 yılında ilk fabrikanın inşaatı tamamlanmış olup , bugün için 46 firma üretimde , 14 firma fabrika inşaatına devam etmektedir. İnşaatla başlamak üzere olan fabrika sayısı 8 , etütlerine başlanmış firma sayısı ise 27' dir. Yabancı sermayeli 13 firma imalatına devam etmektedir.

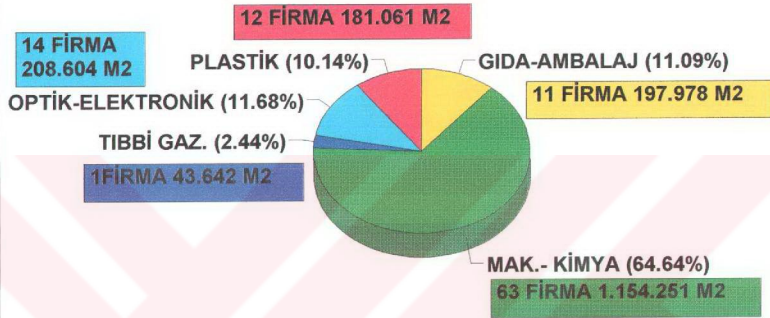
Türkiye'de yine ilk defa , Bilişim Sektörüne imkan tanıyarak yer veren Gebze Organize Sanayi Bölgesi bu konuda çalışmalara her alanda destek vermektedir. Bölge sınırları içinde sanayi yatırımlarının yanısıra , bilgisayar yazılımları üretecek ünitelerin bulunması ve yatırımcılara sunulması önemli bir aşamadır. Bölge özel güvenlik teşkilatı ile korunmakta , GOSB bünyesinde oluşturulan itfaiye hem bölgedeki firma çalışanlarına eğitim vermekte hemde bölgedeki her hangi bir yangın ihtimaline karşı hazır bulunmaktadır. Halen inşaatı devam eden sosyal ve idari tesislerde sanayicilere seminer toplantı olanakları sağlanacak , spor ve dinlenme üniteleri ile sosyal ihtiyaçlar karşılanacaktır.

SEKIL.3.1 GOSB VAZİYET PLANI

GOSB'UN SEKTÖREL DAĞILIMI

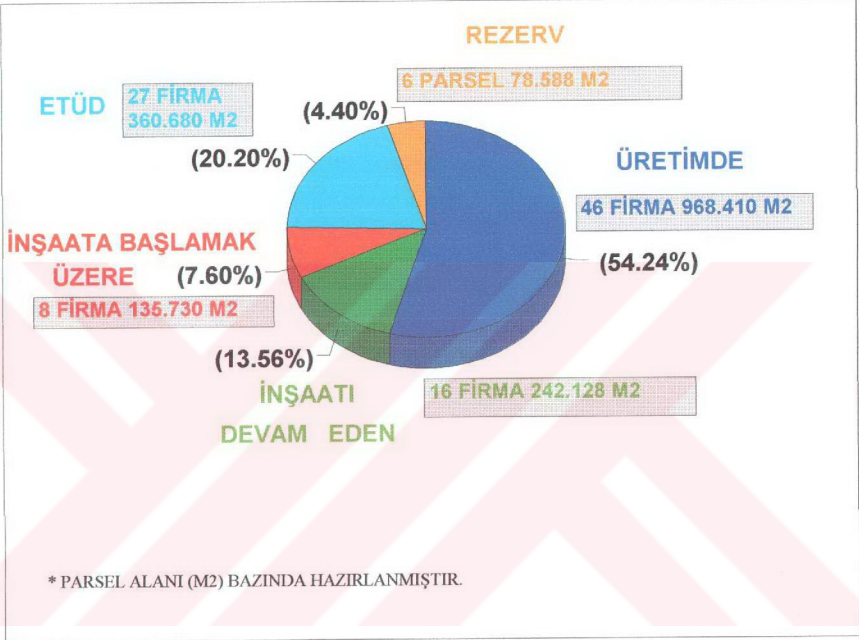
* PARSEL ALANI (M2) BAZINDA HAZIRLANMIŞTIR

Şekil 3.2. GOSB'de Sektörel Dağılım

SEKTÖR GRUBU	PARSEL SAYISI	PARSEL SAYISI BAZINDA (%)	PARSEL ALANI(M2)	PARSEL ALAN BAZINDA (%)
GIDA-AMBALAJ	11	10.89	197,978	11.09
MAK.- KİMYA	63	62.38	1,154,251	64.64
TIBBİ GAZ.	1	0.99	43,642	2.44
OPTİK-ELEKTRONİK	14	13.86	208,604	11.68
PLASTİK	12	11.88	181,061	10.14
TOPLAM	101	100.00	1,785,536	100.00

Tablo 3.4. GOSB'de Sektörel Dağılım

GOSB'DAKİ SANAYİ KURULUŞLARININ YAPILAŞMASI (1997)

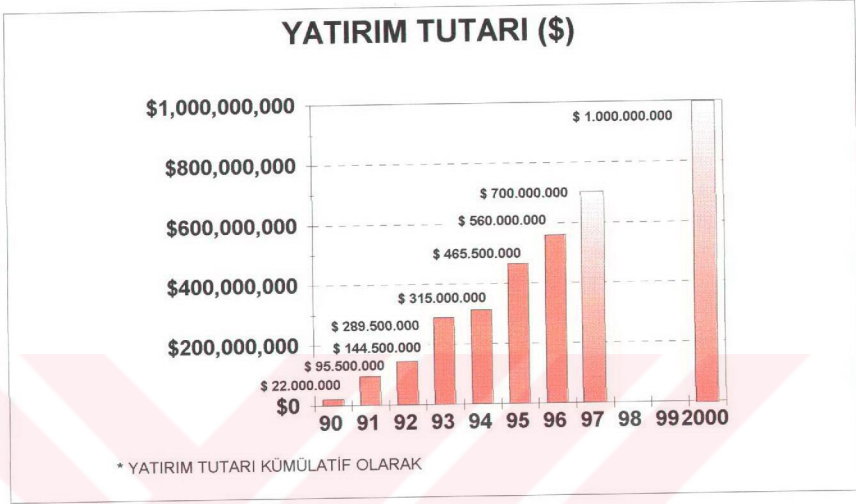

Şekil 3.3. GOSB'da Tahsisi Yapılan Parsellerin Yapılaşma Durumu

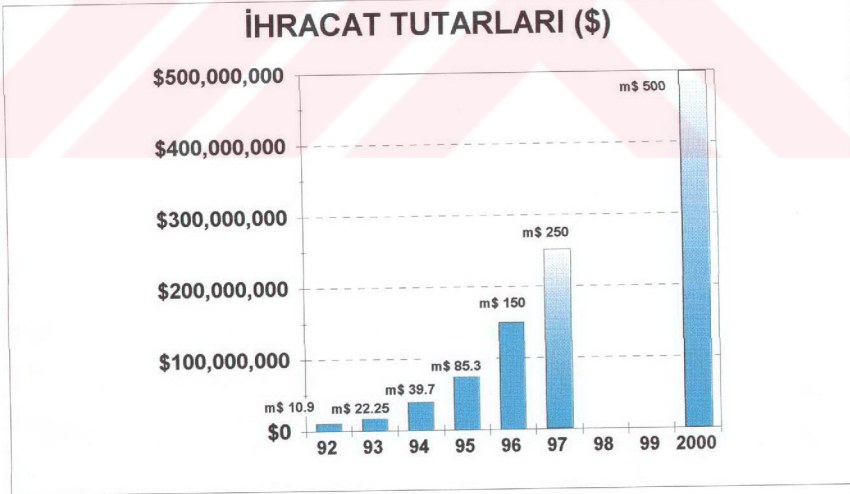
	PARSEL SAYISI	PARSEL SAYISI BAZINDA (%)	PARSEL ALANI (M2)	PARSEL ALANI BAZINDA (%)
ÜRETİMDE	46	45.54	968,410	54.24
İNŞAATI DEVAM EDEN	14	13.86	242,128	13.56
İNŞAATA BAŞLAMAK ÜZERE	8	7.92	135,730	7.60
ETÜD	27	26.73	360,680	20.20
REZERV	6	5.94	78,588	4.40
TOPLAM	101	100.00	1,785,536	100.00

Tablo 3.5. GOSB'deki Sanayi Parsellerinin Yapılaşma Durumu(GOSB Müdürlüğü,1997)

GEBZE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ

Şekil 3.4. GOSB'de Yıllara Göre Yapılan Yatırımlar

Şekil 3.5. GOSB'da Yıllara Göre İhracat Tutarları

3.4.Antalya Organize Sanayi Bölgesi

3.4.1 Kuruluş

Antalya Organize Sanayi Bölgesi ; sanayicilere alt yapısı tamamlanmış sanayi parselleri oluşturmak ve sanayinin cinsinin yerinin ve işletmesini denetlemek amacı ile kurulmuştur. Aynı zamanda birbirini tamamlayan organize bir sanayi bölgesi topluluğu oluşturarak asgari imalat maliyeti sağlamak ve Antalya'nın suyunu , havasını kirletmeden fabrika gecekondusuna geçit vermeyen bir sanayileşme sürecini gerçekleştirmek için çalışmalara başlanmıştır. Antalya Organize Sanayi Bölgesi kuruluş çalışmalarına 1975 yılında , Antalya Ticaret Sanayi Odası önderliğinde başlamıştır. Öncelikle Antalya Organize Sanayi Bölgesi Müteşebbis Teşekkülü oluşturulmuştur. Müteşebbis Teşekkül başlangıçta dört kuruluşun (Antalya İl Özel İdaresi, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası , SS Antalya Organize Sanayi Bölgesi Kooperatifi ve Sanayici ve İş Adamları Derneği) iştiraki ile oluşmuştur. Bilahare ; 4 Mayıs 1989 tarih, 06160 sayılı Bakanlık oluru ile mali ve idari sorumluluğunu yerine getirmeyen iki kuruluş , Müteşebbis heyetten çıkartılarak sadece Antalya İl Özel İdaresi ile Antalya Ticaret ve Sanayi Odasından oluşması istenilmiştir.

Bölge; Antalya-Burdur Karayolu üzerinde , Antalya'ya 26 Km uzaklıktadır. Bölgenin toplam alanı , 3700 dönümdür. Öncelikle , 197 Hektar'lık kısımdaki altyapı inşaatları %95 seviyesinde bitirilmiştir. Bu kısımda 1.252.034m²lik sanayi parseli oluşmuştur. Sanayi parsellerinde %50 nisbetinde yapılaşmaya müsaade edilmektedir. Bölgenin 1.Kısımında toplam 139 adet sanayi parseli vardır. Bunlardan 129 adedi 81 sanayiciye tahsis edilmiştir. Tahsisi yapılan parsellerin yüzölçümü 1.141.906m² dir. Tahsisi yapılmayan 10 adet parselin yüzölçümü 110.128m² dir.

Bölgenin Müteşebbis teşekkülü ; Antalya İl Özel İdaresi ve Antalya Ticaret ve Sanayi Odası üyelerinden oluşmaktadır. 12 Ocak 1990 tarihinden itibaren ilin valisi teşebbüs heyet başkanlığını yapmaktadır. Müteşebbis heyet 13 üye ile temsil edilmektedir. Bölgenin sevk ve idaresi ; Müteşebbis heyet adına beş kişilik “Bölge İcra Kurulu” tarafından yürütülmektedir. Bölge Müdürlüğü , Yönetmelikler ve İcra Kurulunun aldığı kararları uygulamaktadır.

3.4.2. Kuruluş ile İlgili Kararnameler ve Altyapı İşlerinin Seyri

Bölgenin kurulmasına dair ilk Bakanlar Kurulu Kararnamesi ; 8 Haziran 1976 tarih, 7/12106 sayı ile çıkarılmıştır. Bölgenin mevcut yerinde 370 Hektarlık alan üzerinde kurulması ile ilgili Bakanlar Kurulu Kararnamesi 16 Ağustos 1977 tarih ve 7/13472 sayı ile çıkarılmıştır. Bu kararnameden sonra yapılan işler şunlardır:

- Bölgenin 370 Hektar’lık arazisi hazineden satın alınmıştır,

-Halihazır haritası çıkartılarak , mevzii imar planı yaptırılıp , tasdik ettirilmiştir ,

-Altyapı projeleri hazırlanarak , tasdik ettirilmiştir ,

-Altyapı inşaat keşifleri hazırlatılarak , ihalesi 25.02.1982 tarihinde yaptırılmıştır ,

-Altyapı inşaatı 3 Haziran 1982 de yani başladıktan kısa bir süre sonra Bakanlığımızca durdurulmuştur.

Bölgenin alanının küçültülmesi için 3.Bakanlar Kurulu Kararnamesi 27 Şubat 1983 tarih, 83/6912 sayı ile çıkartılmıştır. Bu kararnameden sonra yapılan işler şunlardır :

- Bölgenin alanı 60 Hektara indirilmiştir ,
- Altyapı inşaatı işlerinin tasfiyesi yapılmıştır.

-Bölgenin alanının büyütülmesi ile ilgili 4.Bakanlar Kurulu Karanamesi 8 Ocak 1996 tarih , 86/10272 sayı ile çıkartılmıştır ,

Bu kararnameden sonra yapılan işler şunlardır :

-Bölgenin alanı 176.8 Hektara çıkartılmış , kalan 173 Hektarlık kısım ise genişleme alanı olarak belirlenmiştir ,

-İmar alikasyonu ve parselasyonu yaptırılmıştır ,

-Altyapı ikmal inşaatı ihalesi yeniden yaptırılmıştır ,

-Kepez Elektrik A.Ş indirici merkez inşaatı bitirilmiştir ,

-Bölge dahili elektrik inşaatı şebekesi yapılmıştır ,

-Altyapı inşaatını yapan Sel-Tan İnş.San.Tic.A.Ş' nin sözleşmesi 7 Ocak 1991 tarihinde fesh edilerek , altyapı noksanlarının tamamlanmasına ; kurulan Emanet Komisyonu ve Bölge İcra Kurulu marifetiyle Bölge imkanları dahilinde Şubat 1992 yılında başlanılmıştır.

3.4.3. I.Kısım Altyapı Maliyetleri

I.Kısımda altyapı yatırım maliyeti ve gerçekleşme yüzdesi:

-Bütün altyapı işlerinin tutarı (1997 yılı cari fiyat) :2.550.000.000.000 -TL

- Bugüne kadar yapılan yatırımların tutarı(1997 yılı CF) :1.635.000.000.000 -TL
- Bitirilen işlerin toplam işe oranı : %64.18
- Fiziki gerçekleşme : %61.45

Emanet komisyonu ve icra kurulu marifetiyle 1.kısımda yapılan altyapı işleri:

- Bölge dahili yolları asfaltı (asfalt 12 km) ve çevre yolları (5.7km)
- İçme-kullanma suyu şebekesi (10km) ve Oksidasyon sızdırma havuzu
- Kanalizasyon şebekesi (10km) ve Oksidasyon sızdırma havuzu
- Yağmur suyu projesi (784 adet)
- AG/OG dahili elektrik şebekesi (15km) 25 adet trafo merkezi ve yol aydınlatma şebekesi ,
- Haberleşme yeraltı şebekesi ve telefon santrali (500 abonelik)
- Sosyal tesisler (PTT , Sağlık ocağı , Lojman , İtfaye ve idare binası)
- Çevre araştırması ve peyzaj çalışması

3.4.4. Müteşebbis Teşekkülün ve Bölge İcra Kurulunun Gerçekleştirdiği İşler

26 Kasım 1976 tarihinde bölgenin halihazır harita ihalesini Etap İnşaat Mühendislik Ltd.Şti'ne 265.000.-TL bedelle yaparak haritanın alınması ve tasdiki gerçekleştirilmiştir. 5 Nisan 1979 tarihinde bölgenin kurulacağı arazi , takriben 3700 dönüm olup , hazineden 1979 yılında satın alınmıştır. 30 Nisan 1980 tarihinde ;

- Bölgenin imar planı ,
- Altyapı projeleri ,
- Sosyal hizmet binaları projeleri ,
- Keşif ve ihale dosyalarının hazırlanması işinin ihalesi , ERSA Müşavirlik , Mühendislik , Mimarlık Ltd'ye 3.320.000.-TL bedelle yapılmıştır.

30 Aralık 1981 tarihinde Altyapı ve Sosyal tesisleri 1.kısım inşaatı ihalesi 802.348.511.-TL bedelle Kefsar İnşaat Taahüt Ticaret A.Ş.' ne yapılmıştır. 15 Haziran 1982 tarihinde Altyapı ve Sosyal tesisler 1.kısım inşaatı Bakanlığın 3 Haziran 1982 tarih, 28728 sayılı kararı ile durdurulmuştur. 24 Ocak 1985 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararnamesine istinaden 26 Temmuz 1984 tarih, 84/8341 sayılı , Altyapı ve Sosyal tesisler 1.Kısım inşaatı tasfiye edilmiştir. 29 Eylül 1986 tarihinde Antalya Organize Sanayi bölgesine ait tasdikli imar panı aplikasyonu ve tapuya tescili ile imar tapularının çıkartılması işi 11.700.000.-TL bedelle , Halil KOCAKANAT firmasına ihale edilmiştir. 21 Temmuz 1986 tarihinde altyapı 1.kısım ikmal inşaatı 1.613.150.000.-TL bedelle , Santes Sanayi Tesisleri A.Ş'.ne ihale edilmiştir.

23 Kasım 1987 tarihinde bölgenin altyapı inşaatlarına Avrupa iskan fonundan 5.300.000.-\$ kredi temini için Tümaş Türk Mühendislik Müşavirlik ve Müteahitlik A.Ş'ne 17.000.000.-TL bedelle fizibilite hazırlanmıştır. 30 Mayıs 1998 tarihinde bölgenin trafo inşaatı için , Kepez Elektrik T.A.Ş ile 760.851.000.-TL tutarında protokol imzalanmıştır. 11 Kasım 1998 tarihinde bölgenin altyapı 1.kısım YG/AG elektrik şebekesi inşaatı ihalesi 1.285.263.105.-TL bedelle Güneş Elektrik Tesisat ve Montaj A.Ş'ne yapılarak işe başlanmıştır. 09 Mart 1989 tarihinde Bölge iç yönetmeliği esaslarına göre mali ve idari sorumluluğunu yerine getiren iki kuruluş (İl Özel İdaresi ve Ticaret ve Sanayi Odası) ile Müteşebbis Teşekkül oluşumuna devam edilmesine karar verilmiş olup Bakanlığın 04 Mayıs 1989 tarih , 6159 sayılı olurları alınmıştır. 19 Temmuz 1989 tarihinde bölgenin altyapı 1.kısım ikmal inşaatı işi aynı bedel ve aynı tenzilatla ; Bakanlığın 29 Haziran 1989 tarih, 08460 sayılı olumlu görüşlerine istinaden Sel-Tan İnşaat Ticaret ve Sanayi A.Ş'ne devredilerek , ilgili firma inşaata başlamıştır. 29 Ağustos 1989 tarihinde Bölgede tesis kurarak işletmeye geçmiş bulunan W.B.T Tarım Ürünleri Sanayi ve Ticaret A.Ş'ne Bakanlığın 01 Eylül 1989 tarih , 11017 sayılı talimatlarına istinaden 5166 ada 3 ve 6 no.lu parsellerin satış işlemi yapılmıştır. 8 Temmuz 1990 tarihinde Altyapı 1.kısım ikmal inşaatı müteahhiti Sel-Tan İnş.Tic A.Ş ile 1990 yılında yapılacak işlerin durumunu belirleyen protokol imzalanmıştır. 24 Ağustos 1990 tarihinde Antalya Organize Sanayi Bölgesinin de içerisinde bulunduğu 6 bölge için 21.379.776.992.-TL tutarında Avrupa Konseyi Sosyal Kalkınma Fonu Kredisi Antlaşması imzalanmıştır. 9 Eylül 1990 tarihinde

4.345.000.000.-TL' lik Avrupa Sosyal Kalkınma Fonu kredisinin kullanılması için gerekli sözleşme tasarısı T.Halk Bankası Antalya şubesine intikal etti. 20 Kasım 1990 tarihinde Avrupa Konseyi Sosyal Kalkınma Fonu Kredisi mukavele örneği incelendiğinde kredi faizinin net %45 , Müteşebbis Teşekkül iştirak payının %10'a çıkartıldığı öğrenilmiştir. Bu miktardaki faiz ve iştirak payı nisbeti ile , bölgenin bu krediyi kullanmasının doğru olmayacağına dair Bölge İcra Kurulu kararı alınarak Bakanlığa gerekli yazı gönderilmiştir. 28 Kasım 1990 tarihinde altyapı ; 1.kısım ikmal inşaatı müttahitine , işlere hız vermesi için ihtarname gönderilmiştir. 1990 yılının Aralık ayında bölge indirici merkez trafosu inşaatı , Kepez Elektrik T.A.Ş tarafından bitirilerek , enerji vermeye hazır hale getirilmiştir. 20 Aralık 1990 tarihinde altyapı 1.kısım ikmal inşaatının durumu ile işin hızlandırılıp hızlandırılmadığının tespiti için , mahkeme kanalı ile işyerinde tespit yaptırılmıştır. 7 Ocak 1990 tarihinde işe hız vermediği, herhangi bir gayret göstermediği için, altyapı 1.kısım ikmal yapı inşaatı müteahhedinin sözleşmesi , sözleşmenin 29. ve bayındırlık işleri genel şartnamesinin 47.maddesine göre fesh edilerek, teminatları irad kaydedilmiştir. 30 Ocak 1991 tarihinde Avrupa Konseyi Sosyal Kalkınma Fonu kredisinden kullandığı bildirilen 1.069.000.000.-TL tutarında kredi sözleşmesinin imzalanması için Bakanlık talimat gönderdi. 31 Ocak 1990 tarihinde bölgenin 1.kısım ikmal inşaatı noksanlarının tamamlanması için , Müteşebbis Heyet tarafından emanet komisyonu oluşturulmuştur. 31 Ocak 1991 tarihinde müteşebbis teşekkül , Avrupa Konseyi Sosyal Kalkınma Fonu kredisinin kullanılmasına karar vermiştir. Ayrıca , 20 Mayıs 1991 tarihinde tekrar kredinin kullanılmaması için karar alınmıştır. 1 Mart 1991 tarihinde T.Halk Bankası Antalya şubesi tarafından 1989-1990 yıllarına ait faiz borçlarının ödemesiyle ilgili ihtarname gönderilmiştir.1 Mayıs 1991 tarihinde bölgenin Müteşebbis Teşekkül üyelerinden oluşan heyet ,

- Avrupa Konseyi Sosyal Kalkınma Fonu kredisinin kullanılmayacağı ,

-Bölgenin 1989-1990 dönemlerine ait kredilerinin faiz boçlarının 2 yıl ertelenmesi ,

-Bakanlıkça , Avrupa Konseyi Sosyal Kalkınma Fonu kredisinden kullandırıldığı bildirilen kredi miktarının geri ödenmesi için süre tanınması , konuları Ankara'da

Bakanlık yetkilileri ile görülmüş ve bunların Fon Kurulunda görüüleceği vaadi alınarak Antalya'ya geri dönmüştür. 15 Ocak 1991 tarihinde bölgemizin 1.grup sanayileşmiş iller listesinin çıkartılması için , Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına yazı gönderilmiştir. 15 Temmuz 1991 tarihinde bölgenin altyapı 1.kısım YG/OG Elektrik Şebekesi İnşaatının “Geçici Kabulü” bitirilmiştir.

Kalan yapılacak işler :

-Pis su arıtma tesisi

-II. Kısım altyapı inşaatları (Dahili yollar, su, kanalizasyon, elektrik şebekesi v.s gibi)

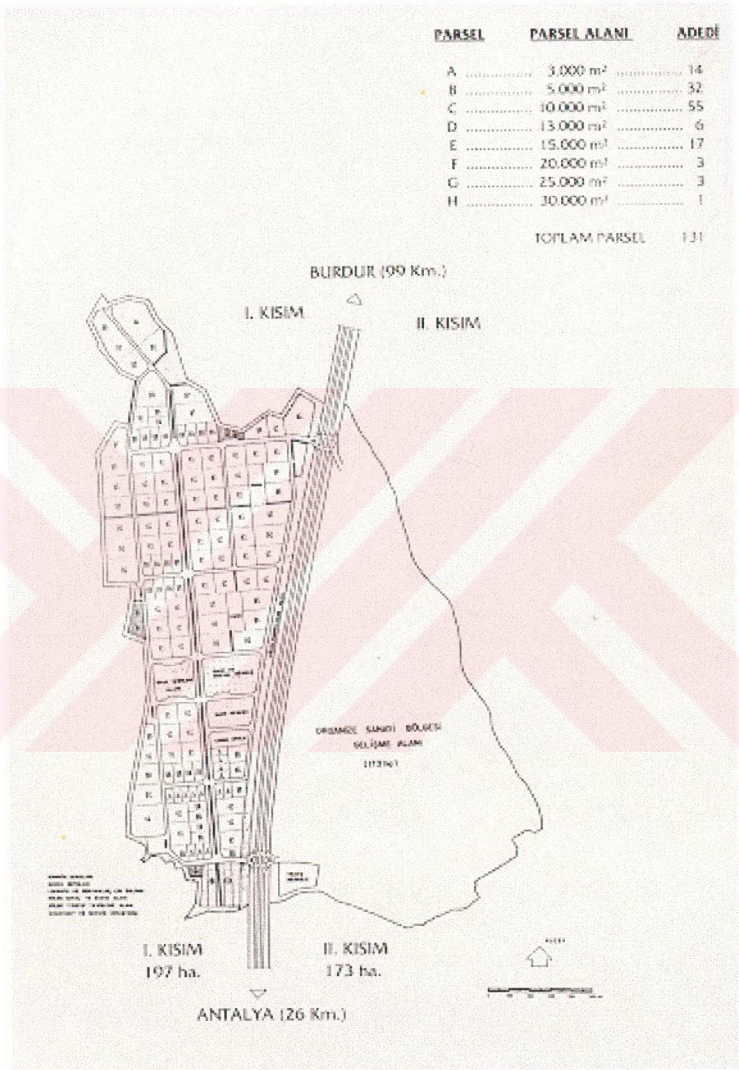
-Bilahare yapılması tasarlanan sosyal tesisler

Halihazırda işletmeye açılan ve inşaatı devam eden fabrika sayısı ise aşağıdaki gibidir.

-36 adet tesis 54 adet parselde işletmeye geçmiş

-29 adet tesis 43 adet parselde inşaat halinde

-15 adet tesis 31 adet parselde proje ve ruhsat aşamasındadır.(Gunal.T,1997)

Şekil 3.4. Antalya Organize Sanayi Bölgesi Vaziyet Planı

Resim 3.1. Antalya Organize Sanayi Bölgesi Genel Görünüm

3.5. Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi

Türkiye'nin Güney Doğu bölgesinde bulunan Gaziantep , Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası yıllarda mevcut ticaret ve sanayi yapısı ile bölgenin önder illerinden birisi haline gelmiştir

Gaziantep'te sanayiciler , özellikle son yıllarda yapmış oldukları başarılı hamlelerle sadece ülkemizde değil , tüm dünyada kendilerini kanıtlayarak ugraşı içindedirler.

Günümüzde mevcut 3 Organize Sanayi Bölgesi ; 2000'li yıllara girilirken 1000 yeni tesis ve 100.000 işçi istihdamı ile birçok konuda rekorlara yürümektedir.

Bölgede ilk OSB 1969 yılında kurulmaya başlanmıştır. 210 hektar alan üzerine kurulan I. Bölgede orta ve büyük ölçekte imalat yapan 116 tesis yer almaktadır.

Bölgedeki tesislerden ; 9'u inşaat , 7'si makina ve metal , 26'sı gıda , 49'u tekstil , 9'u boya , 10'u kimya ve plastik , 5'i demir döküm ve tel çekme , 2'si kağıt ve defter sanayiinde faaliyet göstermektedir. Yaklaşık 30.000 işçinin istihdam edildiği I. bölgede aylık elektrik sarfiyatı 30.000.000.kwh ve aylık su sarfiyatı da 100.000 ton olarak tespit edilmiştir.(Ceylan,1996)

Gaziantep'te gerek il dahilinde , gerekse çevre illerden gelen tarımsal ürünleri işleyip dışarıya satan bir çark oluşmuştur. Bölgede pamuk üretiminin yüksek oluşu ; trikotaj , kilim , halı imalatının fazlaca üretilmesini etkilemiştir. İkinci sırada gıda üretimi ve onun arkasından da paketleme sanayi gelişmiştir.

Gaziantep'te sanayi ürünlerine talep ve ihracat imkanları ikinci.Bölgenin kuruluşunu gündeme getirmiş , 1989 yılında ayrılan 450 hektar alanın 277 sanayiciye ön tahsisi gerçekleşmiştir. Bölgede alt yapı inşaatları tamamlanmamış olmasına rağmen 170

büyük ölçekli firma faaliyete geçmiştir. Halen 80 firma inşaat aşamasındadır. II.Bölgede tekstil ve gıda sektörü çoğunluktadır.(İşsever,1997)

Gaziantep'te üçüncü bir Organize Sanayi Bölgesinin kurulması için 900'den fazla sanayici talebi olduğu görülmüş ve 540 hektar alan kamulaştırılarak 297 sanayiciye tahsis yapılmıştır. 540 hektar alan Bölge Yöneticileri tarafından arazi sahipleriyle anlaşarak kısa sürede satın alınmıştır.

Arazi bedeli olan 240.000.000.000.-TL Bakanlık kredisi alınmadan ödenmiştir. Proje çalışmaları tamamlanmış olan bölgenin alt yapı inşaatına başlanılmış olup üç yıl içinde tamamlanacaktır. Bu tarihe kadar 78 tesis faaliyete geçmiş ve 30 trilyonluk yatırım yapılmıştır. Ayrıca bu hızlı gelişmeye paralel olarak yörede bulunan belediyeler ve Toplu Konut İdaresince başlatılan konut projeleri süratle ilerlemektedir. II.Bölgenin alt yapı inşaatlarının tamamlanabilmesi için 250.000.000.000.-TL ek ödeneğe ihtiyaç vardır.(OSB,1997/6)

Her üç bölgenin de süratle tamamlanıp faaliyete geçmesinde ülke açısından yarar görülmektedir. 1995 yılında Gaziantep ilinden yapılan ihracat rakamları sanayi bölgelerinin önemini vurgulamaktadır.

Ayrıca bölgede Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı tarafından müştereken bir Örnek Sanayi ve Küçük Sanayi Sitesi kurulmuştur. Bu sitede 350.000. m²'lik bir alanda ve herbiri 800 m²'lik kapalı sahalarda bulunan 50 örnek sanayi işyeri kurulmuştur. Bu bölgenin gelişmesi Organize Sanayi Bölgesinin yarı mamul ihtiyacı ve yan sanayi gereksinimini karşılamaktadır. Tekstil makinaları ve onların yedek parçalarının imali , gıda işleme , baraj ekipmanları ve diğer yedek parçalar bu küçük sanayi sitelerinde üretilmektedir.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığının sağladığı , Organize Sanayi Bölgeleleri için ayrılan fondan alınan kredi tutarı 1997 yılı itibarıyla 800.000.000.-TL. dir. % 20 faizle alınan bu kredi ile şimdiki noktaya ancak , 15-20 yılda ulaşılabilir.

Hızla büyüyen ve aşırı talepler doğrultusunda III. Organize Sanayi Bölgesini kurmaya başlayan yönetim yol , su , altyapı inşaatları için kredi ihtiyaçları olduğunu belirtmekle birlikte , kredi faiz oranlarının %100 arttırılmasına itiraz etmektedirler. (İşsever,1997)

Ayrıca bölgede atıksu arıtma tesisi projesi başlatılmıştır. Gaziantepin en önemli su kaynağı olan Nizip Çayı sanayi atıkları yüzünden kirlenmektedir. Doğal olarak sanayileşmenin disiplinli bir noktada toplanmasını savunurken , arıtma tesislerinin kurulmasını son dönemlere bırakmak çevre temizliği açısından haksızlık olarak görülebilir. Ancak sanayi bölgelerine bu konuda ek kredi imkanları tanınmazsa bu tür yatırımlar muhakkak ki son evrelerde tamamlanacaktır.

Gaziantep Sanayi Odası , Gaziantep Ticaret Odası , Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi Müteşebbis Teşekkül heyeti bazı sanayici ve şirketler ; GEDAŞ isimli bir şirket kurarak , elektrik dağıtım ihalesine katılmışlardır. Türkiye Elektrik Dağıtım Şirketine ortak olan GEDAŞ ayrıca santraller kurabilecek ve elektrik üretimi ile ilgili maddeleri imalatı da yapacaktır. (OSB,1997/6)

Gaziantep'te yaygın olarak sanayinin gelişmesi aynı zamanda ticareti ve dış ticareti de etkilemektedir. Tekstil (halı , kilim ve trikotaj) ve toptan gıda maddeleri ticareti tüm yurda ve ağırlıklı olarak Güney Doğu Anadolu Bölgesindeki illere yapılmaktadır.

Dış ticaret yapısı incelendiğinde ; Gaziantep ekonomik yönden Ortadoğu Ülkelerinin ezeli olarak , dünyaya açılan tek kapısıdır.

İhraç edilen mamuller ve ihracatın yapıldığı ülkeler açısından Gaziantep adeta Arap Yarımadası'nın ana tüketim mallarını temin ettiği bir ticaret merkezi gibidir. Aşağıdaki tabloda görülen ihracat kalemleri ve ihracatın hangi ülkelere yapıldığı , bu konuda yeterli bilgi vermektedir.

Tablo.3.6.
GAZİANTEP İLİNİN ÖNEMLİ İHRACAT KALEMLERİ
(OSB Dergisi,Sayı3,1997)
1995 Yılı / Milyon USD

Buğday Unu	77.1
Kuru Kayısı	33.3
Sentetik İplik	30.3
Makina Halısı	24.5
Pamuklu Mensucat	24.2
Margarin	17.7
Bisküvi-Pasta-Şekerleme	16.3
Pamuk İpliği	11.7
Pamuklu Örne Mensucat	10.5
Antepfistiği	8.3
K.Mercimek	8.0
Makarna	6.6

Tablo.3.7.
GAZİANTEP EN ÇOK İHRACAT YAPILAN ÜLKELER
(OSB Dergisi, Sayı3,1997)
1995Yılı /Milyon USD

Irak	106.4
S.Arabistan	49.7
Libya	25.5
Suriye	22.9
S.Bölge(İstanbul)	18.2
Lübnan	17.3
Kazakistan	15.5
A.B.D	16.4
Almanya	12.6
İtalya	13.4
Romanya	8.8
Fransa	8.7
S.Bölge(Mersin)	7.9
Rusya Federasyonu	7.0

Resim 3.2. Gaziantep Organize Sanayi Bölgesinin Havadan Görünüşü

BÖLÜM 4. ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN SORUNLARI

4.1.İncelenecek Bölgelerin Seçimi

Önceki bölümlerde Organize Sanayi Bölgelerinin oluşumu, organları, ülkemizde katettiği yıllar ve yasal düzenlemeler incelenmiştir. Ülkemizde kurulan veya kurulmakta olan bir çok bölge için kuruluş kararını onaylayan yetkililer sorunların çözümü karşısında aynı duyarlılığı göstermemişlerdir.

Tezin ana fikri olan OSB'lerdeki sorunların açığa çıkarılması ve incelenip öneriler getirilmesi için seçilen bölgelere anket uygulanmıştır. Bu OSB'ler Türkiye'nin değişik bölgelerinden seçilerek yanlıtıcı olma ihtimali önlenmiştir.

Ayrıca farklı yıllarda ve farklı şekillerde kurulan OSB'ler incelenerek sorunların tez hazırlayıcısının etkisinde kalmadan ortaya çıkması sağlanmıştır.

Örnek seçilen bölgeler Ankara , Antalya , Gaziantep , İzmir, Kayseri , Sakarya , Çerkezköy Konya , Manisa ve Gebze de kurulu olan Organize Sanayi Bölgeleridir.

Anket soruları üç grupta toplanmıştır. A Grubu sorular, anketi cevaplayacak yöneticinin özelliklerini ortaya çıkaracak kişisel sorulardır. B Grubu sorular , Organize Sanayi Bölgesinin kuruluş aşaması ile ilgili sorulardır. C Grubu inşaat , D Grubu ise bölgenin tüm altyapı inşaatlarının bitip işletmeye geçtiği dönemdeki sorunlarını ortaya çıkaracak sorulardır.

4.2.Anket Cevapları

4.2.1. Yöneticilere Sorulan Kişisel Soruların Cevapları :

Bu gruptaki sorular kişisel sorular olmakla birlikte sorunlara bakış açısının ve yöneticinin değerlendirmelerinin anlaşılması için gerekli sorulardır.

Anketi cevaplayan on bölge yöneticisinden altısı 40 yaşın üzerinde , biri 50 , biri 60 yaşın üzerinde , ikisi de 30 yaşın altındadır.

On yöneticinin 7'si teknik konuda lisans eğitimi yapmış , 3'ü ise iktisat ve işletme konularında eğitim görmüşlerdir. Bir yönetici , teknik lisans eğitiminden sonra yüksek lisans eğitimi almıştır.

Anketi cevaplayan yöneticilerden 7'si Bölge Müdürü, 2'si Bölge Müdür Yardımcısı , 1'i de İdari ve Mali İşler Yöneticiliği yapmaktadır.

Yöneticilerden;

3'ü 10 yıldan fazla aynı görevde çalışmaktadır ,

1'i 8 yıldan fazla aynı görevde çalışmaktadır ,

6'sı 4 yıldan az sürede aynı görevde çalışmaktadır. (3 yönetici 2,5 yıldır , iki yönetici ; iki yıldır ve bir yönetici 4 yıldır aynı görevde bulunmaktadır.)

Anket yapılan yöneticilerin %80'i teknik eğitim almış , %80'i 40 yaşın üzerinde , %70'i Bölge Müdürü yani OSB'lerde yürütme organının başı ve %30'u da 10 yıldan fazla aynı görevde , %60'i 4 yıldan az , %10'u ise 8 yıldır aynı görevde çalışmaktadır.

Bölge Müdürlerinin seçimindeki kriterler incelenirse ; 40 yaşın üzerinde , teknik eğitim almış yöneticilerin görevlendirildiği dikkati çeker. Bölgelerde yürütülen işlemler , büyük çapta inşaat ve ihale işlemleri olduğu için müteşebbis teşekkül yöneticileri tercihlerini bu yönde kullanmaktadırlar.

Ancak kuruluş kararından itibaren yöneticilerin ve karar organlarının karşılaştığı sorunların çözümlerinde , hukuk uzmanlarına ihtiyaçları olmaktadır. Teknik konuda eğitim almış yöneticilerin yanısıra hukuk danışmanlarının da , en azından kuruluş aşaması bitene kadar görev alması büyük bir eksikliği tamamlayacaktır.

4.2.2. Bölgelerin Kuruluşları İle İlgili Soruların Cevapları :

Bu grupta OSB'lerin kuruluşları ve bu aşamada karşılaşılan sorunlar sorulmuştur. Önce kuruluş yılları sorulduğunda 1969 ve 1970 yılında birer OSB kurulduğunu görüyoruz.

Ancak kuruluş karar tarihi ile fiili kuruluş tarihlerini birbiri ile karıştırmamak gerekir. Bu soruda yöneticilerin verdikleri tarih , Bakanlar Kurulu Kararının resmi gazetede yayınlandığı tarihtir.

On örnekten ; bir bölge 1969 yılında ,bir bölge 1970 yılında ,bir bölge 1973 yılında, beş bölge 1976 yılında ,bir bölge 1978 yılında , bir bölge de 1986 yılında kuruluş kararı alınarak işlemlere başlamıştır.

Kuruluş kararı alındıktan sonra , bölgelerin organlarının oluşumu ve inşaatlara başlayarak kuruluşu gerçekleştirmeleri uzun yıllar almaktadır.

Sadece örneklere bakıldığında değil Türkiye'deki Organize Sanayi Bölgeleri incelendiğinde (Bölüm 3) görülmüştür ki ; 1962-1975 yılları arasında sadece bir proje tamamlanabilmiştir. OSB'ler için en hızlı dönem sayılan 1975-1985 yılları arasında 5 bölge tamamlanmıştır.

Anket uygulanan OSB'lerden beş bölgenin kuruluş kararının 1976 yılında alındığı gözlenmiştir. Türkiye'de organize sanayi bölgelerinin gerekliliği 1975 yılından sonra daha ciddi boyutta anlaşılmıştır.

II.Soruda OSB'lerin organlarının nasıl oluştuğu sorulmaktadır. Türkiyedeki Organize Sanayi Bölgelerinin Sanayi ve Ticaret Bakanlığının hazırladığı fonlar yönetmeliğinin 31. maddesine göre , ilin meslek odaları Yönetim Kurulu üyeleri yani Sanayi ve Ticaret Odası , İl Özel İdaresinin katılımı ile ilin Valisinin başkanlığında önce Müteşebbis Heyet kurulmaktadır. Ayrıca meslek kooperatifleri ve meslek derneği Yönetim Kurulu üyeleri de Müteşebbis Heyette temsil edilmektedir. Daha sonra yapılan bir düzeltme ile Belediyeler de Müteşebbis Heyette temsil edilmeye başlanmıştır.

Bazı illerde sadece Sanayi Odasının , sadece İl Özel İdaresi ile Belediyenin başlıbaşına Müteşebbis Heyeti oluşturdukları görülmektedir.

Bu yönetmeliğin bölgelere göre farklı uygulanması da göstermektedir ki tek tip uygulama veya her bölgenin uyacağı bir kuruluş disiplini yoktur. Bu aşama da karmaşa ve yazışmalarla zaman kaybına sebep olmaktadır.

Müteşebbis Heyet kendi arasından yönetim kurulunu seçer ve daha sonrada bölge müdürü atamasını yapar. Böylece bölge müdürlüğü oluşumu tamamlanmaktadır.

İşte örnek seçilen on bölgeden 2'si sadece Ticaret ve Sanayi Odası veya sadece Sanayi Odası tarafından kurulmuştur. Bir bölgede İl Özel İdaresinin , diğer bir bölgede ise yöre Belediyesinin bölge organlarını oluşturduğu görülmektedir.

Altı bölgenin fonlar yönetmeliğinde olduğu gibi organ oluşumunu gerçekleştirdiği görülmektedir. Bir bölge İl Özel İdare ve Belediye katılımı ile oluşmuştur.

Bu sorudan çıkarılacak sonuç ise fonlar yönetmeliğinin OSB'ler için düzenleyici bir özelliğinin artık kalmadığıdır.

Her bölge farklı oluşumu benimseyip Sanayi ve Ticaret Bakanlığına kabul ettirerek organlarını oluşturur ise Türkiye'de OSB'ler için tek tip bir yasanın gerekliliği anlaşılır.

III.Soru Bölge arazilerinin kamulaştırma işleminin hangi kurum tarafından yapıldığına aittir.

Bu aşama da OSB'ler için çok önemlidir. Çünkü sorular açıklandıkça görüleceği gibi arsa veya arazilerin kamulaştırılması bürokratik ve yasal nedenlerle yıllar almakta, sanayicilere arsa tahsisi de gecikmektedir.

OSB'lerin kendilerine özgü kuruluş ve işleyiş yasası olmadığı ve tüzel kişilikleri tanınmadığı için kendilerine tahsis edilen arsaların kamulaştırması konusunda yetkileri de yoktur.

Bazı bölgeler hazine tarafından daha önce kamulaştırılmış arsaları olduğu gibi satın alarak gecikmeden inşaatlarına başlamışlardır. Ancak bazı bölgeler kamuya ait arsaların yanı sıra özel mülkiyete ait arsaları kamulaştırarak satın alabilmektedir. Yukarıda anlatıldığı gibi bu da yıllar almaktadır.

Bölgeye ait arsa alımı , satışı veya kamulaştırılması muhakkak bir başka kuruluş aracılığı ile yapılır , bölge yöneticileri yerine ya Arsa ofisi ya İl Özel İdare yada belediye kamulaştırma işini yürütür.

Anket sonuçları değerlendirildiğinde ;

5 Bölge arsası Arsa Of isince

1 Bölge arsası Özel İdare+Belediye

2 Bölge Özel İdare

1 Bölge OSB+Belediye

1 Bölge Özel İdare (Belediye +Sanayi Odası adına)
kamulaştırılmıştır.

IV.Soruda kamulaştırılan alanın hazine veya özel mülkiyet oranı sorulmuştur. Bu soru 10 bölgeye sorulmuştur. 10 ayrı bölgede

4 Bölgede Hazine oranı %100

2 Bölgede Hazine oranı %5 Özel Mülkiyet %95

1 Bölgede Özel Mülkiyet oranı %98

2 Bölgede Özel Mülkiyet oranı %100

1 Bölgede Hazine oranı %40 Özel Mülkiyet %60
dağılım gözlenmiştir.

Bu sonuçlara göre anket uygulanan bölgelerden %45.2'sı devlete ait arsalar, %54.8'i özel mülkiyete ait arsalar alınarak oluşmuşlardır.

V.Soruda arsa alımı sırasında karşılaşılan sorunlar sorulmuştur. 10 bölgeden

1 Bölge ekonomik sorunlarla ,

4 Bölge bürokratik ,

4 Bölgede Yasal sorunlarla karşılaşmıştır.

1 Bölge her üç sorunla , yani hem ekonomik hem yasal hemde bürokratik sorunlarla karşılaşmışlardır.

Yani bölgelerden %40'ı bürokratik , %40'ı yasal, ancak %10'u ekonomik sorunlarla %10 'u ise her üç sorunla karşılaşmıştır.

Bu gecikmelere neden olan bürokratik ve yasal sorunlar yukarıda bahsettiğimiz gibi bölgelerin her adımlarında Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bağımlı olmalarıdır.

Önce kurulacak bölge için fizibilite yapılarak tüm kamu kurumlarının görüşünü alan sonra yer seçimi için bölgede inceleme yapan ve kesin karar alan Sanayi ve Ticaret Bakanlığı yetkilileri , kuruluş kararını Bakanlar Kurulunun onayına sunar.

Bu noktadan itibaren bölge organları ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı , Özel İdare veya Belediye'nin katıldığı , arsa kamulaştırılması için uzun bir çalışma dönemi başlar.

Organize Sanayi Bölgesi , üzerinde kuruluşunu gerçekleştireceği arsa için ,Özel İdare , Sanayi Odası veya Belediye aracılığı ile kamulaştırma işlemlerini yürütmeye ve dava açmaya ve başarmaya mecburdur.

Özel mülkiyete ait arsa sahipleri tarafından açılan “Tezyid-i Bedel” davaları sonuçlandıktan sonra arsa tam olarak OSB’ye satılabilir.

İsrail ve İngiltere’deki Sanayi Bölgeleri incelendiğinde İsrailde sanayi alanlarının büyük kısmının teşvik olarak verildiğini, İngilterede ise yerel yönetimlere verilen yetkiyi kullanan bölge yöneticilerinin bu aşamayı çok çabuk tamamladıkları öğrenilmiştir.

VI.Soruda sanayicilere arsa tahsisinin hangi tarihte gerçekleştiğine dair sorudur. Bu sorunun sorulmasındaki amaç kuruluş kararından ne kadar sonra sanayicilere arsa tahsisi yapılabildiğidir.

2 Bölgede	Aynı yıl
4 Bölgede	3 yıl sonra
1 Bölgede	5 yıl sonra
1 Bölgede	10 yıl sonra
1 Bölgede	11 yıl sonra tahsis işlemi gerçekleşmiştir.

1 Bölgede 19 yıl sonra

Örneklerden sadece %20’si aynı yıl sanayicilerine arsa tahsisi yapabildi. %40’ı 3 yıl sonra %10’u 5 yıl sonra , %10’u 10 yıl ve %10’u 11 , %10’u ise 19 yıl sonra sanayicilerine parselleri tahsisi edebilmiştir.

Arsa tahsisinin yapılabilmesi için Bölgenin organlarının faaliyete geçmesi , arsa kamulaştırma işleminin tamamlanması gerekmektedir.

VII.Soruda talebi karşılanmayan sanayici olup olmadığı sorulmuştur. Ya bölge alanı yetersiz olduğu için ya da yatırım konuları Bakanlar Kurulunun bölge için sınırladığı konular dışında üretim yapan sanayicilerin taleplerinin karşılanmadığı anlaşılmıştır.

VIII.Soruda bölgelerdeki sektör dağılımı sorulmuştur. Bu sorunun nedeni ,Sanayi Bakanlığı tarafından bölgenin kuruluş kararı ile birlikte verilen sektörel dağılım kararının doğru olup olmadığının sorgulanmasıdır. Türkiye'nin doğal şartlarına uygun olarak planlanan sektör kısıtlamasının doğru olup olmadığını göstermektedir. Eklî tablo ve grafikten anlaşılacağı gibi örnek seçilen bölgelerde en fazla makina, sırasıyla demir-çelik, tekstil, gıda sektöründe yatırım yapıldığı görülmektedir.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı OSB için kuruluş kararını hazırlarken bölgenin doğal şartları ve su havzaları , rüzgar durumuna bağlı hava kirliliği gibi kısıtlara göre sektör belirlemesi yapar.

Ancak bu belirleme sonucu her bölgede tam olarak uygulanamaz. Çünkü sanayi arsalarına talep çok önemlidir. Bölgede yatırım yapacak sanayiciler hammaddeden ulaşım , teşvik şartlarına kadar bir çok faktörün etkisi altında sektörlerini belirlemişlerdir.

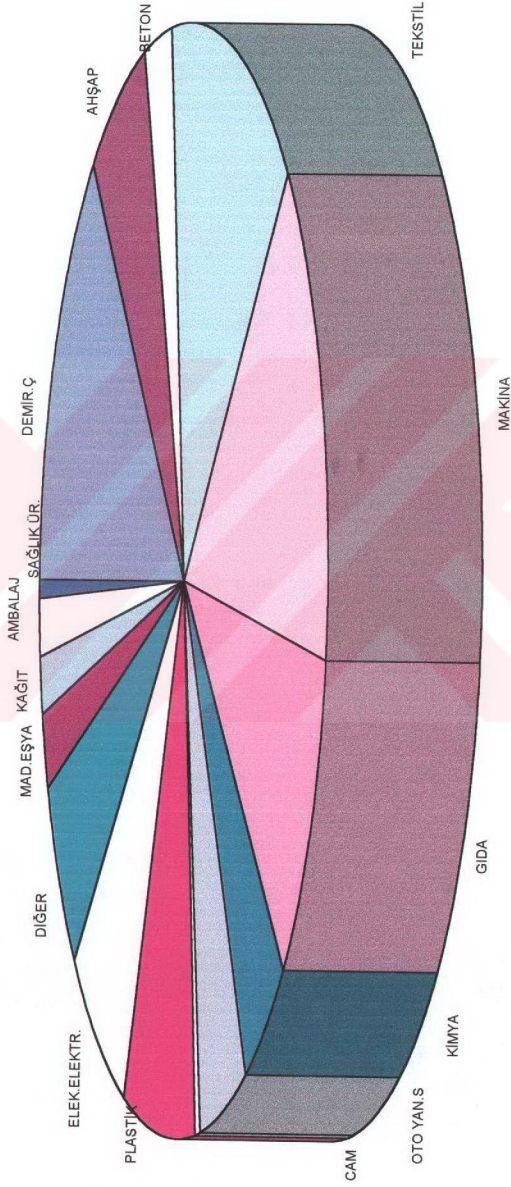
Kuruluş öncesi fizibilitelere yöredeki sanayi yapısı hakkında anketlerde eklenebilir. Bu konuda en belirgin örnek Gebze Organize Sanayi Bölgesinde yaşanmıştır. Başlangıçta optik ve hassas aletler üreticilerini barındıracak bir bölge olması planlanan GOSB daha sonra meselek odaları ve bazı üniversitelerin verdiği rapor sonucunda bu ısrardan vazgeçilerek karma bir organize olarak planlanmıştır.

Bu karma OSB'de optik aletler için %11.6 yer ayrılmasına karşılık sadece bir firma başvurmuştur. Bu alanda boş kalan parseller diğer uygun sektörlerle tahsis edilerek doluluk sağlanmıştır.

Tablo 4.1
ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNDE SEKTÖREL DAĞILIM

SEKTÖR	ANKARA	GAZİANT.	KONYA	KAYSERİ	MANİSA	ANTALYA	İZMİR	GEBZE	ÇERKEZK.	TOPLAM
DEMİR.Ç	12		63	31	10	5	65			186
AHŞAP	8	14	20	20	2	7	14		2	87
BETON	2		15	5	3	3	16		1	45
TEKSTİL	2	49	4	15	8	10	60		49	197
MAKİNA	27	7	43	11	12	5	46	63		214
GIDA	11	26	18	11	7	11	46	5	5	140
KİMYA	5	9	8	3	6	5	21	1	12	70
OTO YAN.S	5		15	1		1	43		6	71
CAM			3	4		1				8
PLASTİK	13	10	11	5	5	1	42	14	13	114
ELEK.ELEKTR.	10		4	9	9		49	14	1	96
DİĞER	4		8	9			59	1		81
MADENİ EŞYA	22		5						5	32
KAĞIT			3		4		13		2	22
AMBALAJ		10	5	2	5			3		25
SAĞLIK ÜRÜN.									6	6
	121	125	225	126	71	49	474	101	102	1394

Şekil 4.1
ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNDE SEKTÖREL DAĞILIM

IX.Soruda bölgede yer alan yabancı yatırımların var olup olmadığı ve sayıları sorulmuştur.

10 Bölgenin 4'ünde yabancı yatırımlar olduğu gözlenmiş , Gaziantep'te 1 firma , Gebze Organize Sanayi Bölgesinde 13 firma , Çerkezköy'de 3 firma, İzmir'de 30 firma , Manisa'da 9 firmanın üretimde olduğu öğrenilmiştir.

Yabancı yatırımların sermaye yapısının sorulmasındaki amaç Organize Sanayi Bölgelerine dış yatırımcıların bakış açısı , verilen önemi öğrenmektir.

İncelendiğinde büyük çoğunluğunun %100 yabancı sermaye ile kurulmuş firmalar olduğu diğerlerinin de % 49-51 oranını tercih ettikleri anlaşılmıştır.

Dış Yatırımcılara cazip gelen faktörler ; OSB'lerin çevreye zarar vermeden üretim yapma prensibi ve disipline edilmiş bir ortamda elektrik , su ve diğer hizmetlerin kolaylıkla kapısına gelmesidir.

Bu nedenle OSB'lere verilen önem artırılmalı ve yasal düzenlemeler bir an önce yapılmalıdır.

X.Soruda sanayicilerin arsa tahsis şeklerinden memnun olup olmadığı sorulmuş ve tüm örnekler olumlu cevap vermişlerdir.

XI.Soru bağlı olduğunuz Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile ilişkilerin nasıl olduğu sorulmuştur. Bu soruya da cevaplayıcılar olumlu cevap vermişlerdir.

XII.Soruda Türkiye'deki OSB'lerin buldukları yere göre farklı imkanlara sahip olup olmadıkları sorulmuştur. Örnek seçilen bölge yöneticilerin hepsi bunu kabul ettiklerini belirtmişlerdir.

Türkiye'nin batısında bulunan sanayiciler güçlü oldukları için kredi almaksızın katılım payı ödemeleri ile altyapılarını tamamlayıp fabrika inşaatlarını yapmaktadırlar. Buna karşılık ulaşımdan başlayıp , birçok olumsuz şartlarda doğu illerinde bulunan

OSB'lerde güçlü yatırımcı talebi olmadığı için bölge yöneticileri sadece kredi ile inşaatlarını yapabilmektedirler. Bu şart farklılığı da kredilerdeki düzenlemeleri gerektirmektedir.

Bu şekilde ihalelerini kendi insiyatifleri ile yapabilen Bölge Yöneticileri inşaat aşamasını hızla bitirerek firmaların imalata geçmesini ve ülke ekonomisine katkıda bulunmalarını sağlamaktadırlar.

4.2.3.C.İnşaat Aşaması ile İlgili Soruların Cevapları

I.Soruda altyapı ihalelerinin hangi organ tarafından yapıldığı sorulmuştur. Bu soruya cevaplar %50 Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından , %50 oranında Bölge Müteşebbis Teşekkül tarafından yapıldığı öğrenilmiştir. Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca ihaleleri yapılan 4 örnek bölgeden üçünde inşaatı yüklenen müteahhit işi yarım bırakmış , bir tanesi ise Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından bırakılmıştır.

Bölgenin özelliklerini bilmeden , işi yüklenen firmanın referansı incelenmeden , ankete katılan yöneticilerin ifadesine göre , sadece düşük fiyat verildiği için seçilen firmalarla yapılan ihaleler , verilen kararlar hatalıdır. En azından Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ihale yapma serbestisini Müteşebbis Teşekküle bırakarak , gözlemci bulundurma yoluna gidebilir.

II Soru altyapı inşaatlarının ne zaman başladığının sorulmasıdır. Bu soruya alınan cevaplar ilginçtir.

Ankara OSB'de kuruluştan 3 yıl sonra inşaat başlamıştır ,

Çerkezköy'de kuruluştan 9 yıl sonra inşaat başlamıştır,

Gaziantep OSB’de kuruluştan 1 yıl sonra inşaat başlamıştır ,

Konya OSB’de kuruluştan 9 yıl sonra inşaat başlamıştır ,

Kayseri OSB’de kuruluştan 4 yıl sonra inşaat başlamıştır ,

Manisa OSB’de kuruluştan 5 yıl sonra inşaat başlamıştır ,

Sakarya OSB’de kuruluştan 3 yıl sonra inşaat başlamıştır,

Antalya OSB’de kuruluştan 6 yıl sonra inşaat başlamıştır ,

İzmir OSB’de kuruluştan 8 yıl sonra inşaat başlamıştır ,

Gebze OSB’de kuruluştan 2 yıl sonra inşaat başlamıştır.

Yukarıdaki takvim sanayi adına ürkütücüdür. Bu gecikmenin altında yukarıda sanayicilere tahsis tarihlerinde bahsettiğimiz gibi işlem yavaşlığı , yasal eksiklikler yatmaktadır.

III. ve IV.Sorular birbiri ile bağlantılı sorular olup , bu aşamada ortaya çıkan sorunların açıklanması istenmiştir. Bu bölümde yöneticilerden sadece biri dışında hepsi sorunlar yaşandığını bazı sorunların ekonomik , bazı sorunların bakanlıkla ilişkilerden kaynaklandığı anlatılmıştır.

Antalya Organize Sanayi Bölgesi’nin sorunları derinlemesine incelendiğinde ; altyapı ihalesinin 1981 yılı , Aralık ayında yapıldığını görmekteyiz. Ancak 1982 yılında inşaatlar Sanayi Bakanlığı tarafından durdurulmuştur. Bunun nedeni OSB alanının küçültülmesi için alınan karardır.

İhale tekrarlanmış , ancak işi yüklenen ikinci müteahhit ekonomik yönden işi tamamlayamayacağını belirtmiş ve işi devretmiştir.Görüldüğü gibi altyapı ihalesi elden

ele dolaşmış ve sonunda Bölge Müdürlüğü tarafından , bölümler halinde , emanet komisyonu aracılığı ile inşa edilerek tamamlanabilmiştir.Bu süreç de 11 yıl gibi hiç küçümsenmeyecek bir devredir.

İkinci önemli örnek de Sakarya Organize Sanayi Bölgesidir.1993 yılında kurulan , inşaat ihalelerini 1995 yılında yapan bölge yönetimi öncelikle projelerin Sanayi Bakanlığında bekletilmesinden dolayı maddi ve manevi kayıplara uğramıştır. Daha sonra ihale Sanayi Bakanlığı tarafından durdurulmuştur.Bunun nedeni de kamulaştırma davalarına itiraz edilmesidir.

Bahsi geçen arsaların tarım alanı olmasından dolayı Sanayi Bölgesinin kuruluşunun iptali dahi söz konusu olabilecektir.Üstelik beklemelerden dolayı , yüklenicilere ek ödemeler, keşif artışları ödenmekte ve Bölge Yöneticileri maddi ve hukuki sorunlarla belki de sonu olmayan bir uğraşı vermektedirler.

Bölgede arsa tahsisi yapılan sanayicilerin durumu da belirsizdir.

İnşaat ihalelerinin Sanayi ve Ticaret Bakanlığı aracılığı ile yapıldığını gördüğümüz bölgelerde kesinlikle yüklenici ve bölge yöneticileri arasında yukarıda belirtilen uzlaşmazlıklar ortaya çıkmaktadır.

Bunların yanı sıra ,ekonomik sorunlar , kredilerin gecikmesi , miktarlarının azlığı da Bölge Yöneticilerinin sıraladığı sorunlar arasında belirtilmiştir.

V.Soruda bölge yöneticilerinin kredi alıp almadığı sorulmuştur. On örnekten sadece Gebze Organize Sanayi Bölgesi kredi almadığını belirtmiştir.

Organize Sanayi Bölgelerine verilen krediler incelendiğinde 1989'a kadar işletmeye açılan 9 bölgeden Bursa OSB'nin AID (Yatırım Geliştirme Merkezi) tarafından verilen dış kaynaklı krediyi kullandığı , diğer OSB'lerin Sanayi ve Ticaret Bakanlığı kredisini aldıkları görülmektedir.

Organize Sanayi Bölgelerinin finansmanı büyük çapta yapı , tesis , teminat giderleri için Genel Bütçeden ayrılan kaynakla oluşturulan “Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri Fonu” nda sağlanmaktadır.

1989 yılında yönetmelikle yapılan bir değişiklikle bölgenin gelişmişlik durumuna göre tüm bölgeleri dört grupta toplayarak fon kullanımını yapılmaktadır. Buna göre ;

I.Bölge %20 kredi faiz oranı ve 2 yıl ödemesiz 9 yıl içinde geri ödeme tamamlanır ,

II.Bölge %20 kredi faiz oranı ve 3 yıl ödemesiz 11 yıl içinde geri ödeme tamamlanır ,

III.Bölge %18 kredi faiz oranı ve 4 yıl ödemesiz 13 yıl içinde geri ödeme tamamlanır ,

IV.Bölge %15 kredi faiz oranı ve 5 yıl ödemesiz 15 yıl içinde geri ödeme tamamlanır.

Genel bütçeden fona aktarılan orandan da gelişmişlik kriterlerine göre bölgelere dağıtılan kredilerin miktarca yeterli olmadığı kesindir. 1995 yılı rakamlarına göre ; 36 adet Organize Sanayi Bölgesine verilen kredi tutarı 14 Trilyondur. Organize Sanayi Bölgelerinde yatırımların yavaş ilerlemesi bölge başına düşen miktarların azlığını göstermektedir.

Gebze Organize Sanayi Bölgesi , Sanayi ve Ticaret Bakanlığından kredi almayan tek ve ilk bölgedir. Bu nedenle alt yapısını hızla tamamlayıp işletmelere hazır hale getirmiştir.

Ayrıca bölge sanayicileri yukarıda belirtilen yüksek faizlerle kredilerin geri ödenmemesi gerektiğini savunurken 1.1.1997 tarihinden geçerli olmak üzere faizler %100 arttırılmıştır. Üstelik Halk Bankalarında açılan Müteşebbis Teşekküle ait

hesaplarda biriken kredi karşılığı meblağlar , bankada tutulduğu süre içinde vadeli hesap faizlerinden yararlanamamaktadır. Geri alırken faizlendirilen kredi taksitlerinin toplandığı hesaplara %5 gibi cüz i bir faiz fiyatı uygulanması ceza niteliğini taşımaktadır.

Ayrıca I. Bölgeye dahil edilen ve gelişmiş iller ve normal , öncelikli normal illerde bulunan Sanayi Bölgeleri ile IV. Bölgeye dahil edilen kalkınma öncelikli yörelere dahil Sanayi Bölgeleri kapsam açısından büyük sorunlar yaratmaktadır. Gelişmişlik kıstasları neye göre alınmıştır. Bir ildeki yatırım tutarı mı , ilden yapılan ihracat tutarını kıstaslara baz olarak alınmalıdır.

Hazine Müsteşarlığının kriterlerinin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

VI.Soru kredi alınmadan harcamaların nasıl karşılandığını sorgulama amacı gütmektedir. Örnek bölgelerin Gebze OSB ve Sakarya OSB dışında hepsinin ya birinci bölümü yada tevsileri için kredi aldıkları görülmektedir. Kredi almayan bölge sanayicilerinin yıllık bütçeye dayanarak gerçekleştirdikleri aylık katılım payları ile yatırım yaptıkları anlaşılmıştır. Konya OSB birinci bölge için kredi almış tevsii için almamıştır. Gaziantep 1.2 ve 3. bölgelerden ilk ikisi için kredi alınmış , üçüncü bölge inşaatları finansmanı Müteşebbis Teşekkül tarafından karşılanmıştır.

VII.Soruda altyapıdan sonra hangi inşaatların planlandığı öğrenilmek istenmiştir. Cevaplayıcılardan beşi sosyal tesisleri planladıklarını , biri arıtma tesisi , biri elektrik enerji hatları inşaatını planladığını belirtmiştir.

Bu sorunun cevabı bize sanayi yapılaşmasının yakınlarında mutlak surette insanların dinlenip spor veya eğitim gibi aktivitelerde bulunacakları tesislerin bulunması gerekliliğini göstermektedir. Aslında daha detaylı sorular yöneltebilseydik yöneticiler eğitim kompleksleri ve seminer salonlarını içeren sosyal tesisler istediklerini açıklayabilirlerdi. Çünkü tüm projeler incelendiğinde mutlaka OSB'nin yakınında meslek okulu , eğitim seminer kompleksi bulunur ama gerçekleştirilemez.

VIII.Soru ise inşaatların planlanan sürede tamamlanıp tamamlanmadığı şeklinde idi. Bu soruya sadece kredi almayan bir bölge olumlu cevap vermiştir. Sanayi Bakanlığı tarafından ihalesi yapılan İzmir Atatürk OSB’de müteahhit yarım bırakmış ve bölge altyapı inşaatı iki ayrı yüklenici tarafından tamamlanmıştır. Gaziantep OSB’lerden birinci bölge ; hem kredi kullandığı hem de Bakanlık aracılığı ile ihalesi gerçekleştiği için çok uzun sürede tamamlanmış , ikinci bölge için hem Bakanlık hemde Avrupa İskan Fonu kredisi alınmış bu bölgede inşaatlar 1990 yılında başladığı halde %60 seviyesine ancak ulaşabilmiştir. Konya OSB kredi almış , tevsii alanı içinse kredi alınmamış , ilk bölgenin ihalesi Sanayi Bakanlığı tarafından , tevsii bölgesi ihalesi ise Müteşebbis Teşekkül tarafından yapılmıştır.

Diğer bölgelerde yüklenici yüzünden veya inşaa projelerinde bulunan kısıtlamaların aksaklıklara yol açtığı görülmektedir.

Organize Sanayi Bölgeleri iç yönetmeliklerine göre altyapı ve diğer inşaatlar belli kistaslara göre planlanır. Bu kistaslar tek tip olarak hazırlanır ve her bölge için geçerlidir. Örnekle açıklamak gerekirse yağmur suyu drenaj kanalları inşaatı fazla yağmur alan bölgelerde farklı az alan bölgelerde farklı inşaa edilmelidir.

Bölge yöneticileri yıllar boyu , bu konuda bölgesel farklılıklar istediklerini ilgililere duyurmuşlardır.

IX.XI.XII.Sorular birbirini pekiştiren sorular olup inşaatı yüklenicilerinin tahhütlerini zamanında tamamlayıp tamamlamadıkları , eksik inşaat kalemi olup olmadığı ve aksaklık nedenleri açığa çıkarılmak istenmiştir.

Bu sorulara çoğunlukla müteahhitlerin zamanında inşaatları tamamlamadıkları , %50’sinin eksik inşaat kalemi olduğu , sorunların ekonomik , Sanayi Bakanlığı müdahaleleri , sektörel kriz yüzünden ortaya çıktığını anlatan cevaplar verilmiştir.

4.2.4. İşletme Aşaması İle İlgili Soruların Cevapları

Bu bölümde işletmeye geçen altı örnek ankete cevap vermiştir. Bir OSB'nin işletmeye geçmesi demek , tüm inşaatlarını bitirerek bölgede muhtelif hizmetleri yerine getirmesi demektir. Bu aşamada bölgelerin sorunlarının incelenmesi gerekir. Çünkü bu evre OSB'nin bölge yönetimi ve sanayicilerle istenildiği gibi bağımsız ortak kararlar alabildikleri evredir. Bir çok bölge sanayicilerine su , elektrik , atıksu , arıtma , çöp toplama , itfaiye hizmeti vermekte hatta satmaktadır.

I.Soruda bölgenin kaç yılında işletmeye geçtiği sorulmuştur. Bu bölümde örneklerden alınan cevaplar bir tabloya dökülürse ve önceki cevaplarla birleştirilirse ilginç noktalar göze çarpar.

Tablo.4.2.Anket Uygulanan OSB'lerde Kronolojik Gelişim.(Demirer,1997)

<u>Bölgeler</u>	<u>Kuruluş T.</u>	<u>Arsa Tahsis T.</u>	<u>Altyapı Başlama T.</u>	<u>İşletmeye G.T.</u>
ANKARA	1978	1989	1981	1991
ÇERKEZKÖY	1973	1976	1982	1992
G.ANTEP	1969	1972	1970	1980
KONYA	1976	1987	1985	1991
KAYSERİ	1976	1979	1980	1987
MANİSA	1970	1970	-	-
ANTALYA	1976	1979	1982	-
İZMİR	1976	1981	1984	1990
GEBZE	1986	1986	1988	-
SAKARYA	1993	1995	1995	-

Tabloda görüldüğü gibi OSB'lerin kuruluş kararından 11 ,13 , 14 , 15, 19 yıl sonra işletmeye geçebildiği anlaşılmaktadır. Halen inşaatı tamamlanan 36 bölgede incelendiğinde aynı sonuç karşımıza çıkar. Ülke düzeyinde ne kadar büyük kayıplara ne kadar kolay çözümlenecek sorunlar yüzünden katlandığımız açıktır.

Ortalama bir bölgenin altyapı inşaatlarının tamamlanması için 1.5 , 2 yıl yeterli olmaktadır.

II.Soruda bölge yöneticilerinin sanayicilere verdikleri hizmetler sorulmuştur. Özerk diyebileceğimiz kadar kendi imkanlarıyla bu hizmetleri veren bölge yöneticileri aşağıdaki hizmetleri sıralamışlardır.

Elektrik temini ve satış , su temini ve satışı , merkezi atıksu arıtma , çöp toplama , itfaiye , doğalgaz temini , güvenlik , çevre bakımı , sosyal hizmetler.

İşletmeye geçen altı örnek bölge hemen hemen aynı cevapları vermiştir.

III.Soruda adeta bir belediye gibi hizmet veren OSB'lerin bu hizmetlerin satışından elde ettikleri gelirlerin hizmet maliyetlerini karşılayıp karşılamadığı sorulmaktadır. Altı örnekten üçü bedellerin hizmetleri karşılamadığı üçü ise yeterli olduğu görüşündedir.

IV.Soruda sanayicilerin bu aşamadaki sorunları ve sorunların neler olduğu sorulmaktadır. Yine üç örnek bölge sorun olmadığını diğer üç bölge ise elektrik kesintisi , imar uygulama sınırlaması , inşaat ruhsatları gibi sorunları belirtmişlerdir.

V.Soruda bu aşamada eksik inşaat kaldımı şeklindedir. Eksik kalemler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

Üç bölge tarafından arıtma tesisi ,

Bir bölge ilave enerji tesisleri ,

Bir bölge spor alanları ve ticaret merkezini eksik kalem olarak göstermiş ,

İki bölge ise hiç eksik inşaat kalemi olmadığını belirtmiştir.

VI.Soruda bütçelerinin yeterli olup olmadığı sorulmuş ve tüm bölgeler önceden yapılacak bakım onarım gibi işleri planlayıp bunu sanayicilerine duyurdukları ve rutin olarak katılım payı topladıkları için yeterli bütçeleri olduğunu belirtmiştir.

VII.Soru ise tüm bölgelerin önerebileceği farklı bir OSB modelidir. Bu soruya örneklerin büyük çoğunluğu yasa taleplerinde belirttikleri gibi , tüzel kişiliği olan , gerektiğinde profesyonel yöneticiler alabilecek güçte , belediyerden yasa ile özerk tutulmuş , arsa ve altyapı bedellerini sanayiciden toplayabilecek farklı bir modeli istemektedirler.

Anketi cevaplayan yöneticilerden bazıları özel OSB modeli önermektedir. Bu gün yürürlükte olan yönetmelik hiç bir bölge tarafından kabul görmemektedir. Anket sonuçlarını rakamlarla özetlersek ;

Örnek bölgelerden %50'si yürürlükte olan fonlar yönetmeliğine göre kurulmuştur. %50'sinde yabancı yatırımlar bulunduğu , bir bölgede inşaatların kuruluşla aynı yıl başladığı , üç bölgede 2-4 yıl , iki bölgede 5-6 yıl , ve iki bölgede 8-9 yıl sonra başladığı görülmektedir. Hiç bir bölgede inşaatların tamamlanması 11 yıldan evvel gerçekleşmemiştir.

Örnek bölgelerde en fazla makina sektöründe, daha sonra demir çelik ve tekstil sektöründe yatırım yapıldığı gözlenmiştir.

BÖLÜM.5 SONUÇ VE ÖNERİLER

Anket sonuçları incelendiğinde sorunların kaynağında OSB'lerin kuruluş işleyişlerini düzenleyen, 1967 yılında çıkartılıp, 1982 yılında revize edilen fonlar yönetmeliğinin yasal hiç bir yaptırım gücünün olmaması yatmaktadır. (Fonlar Yönetmeliği,1982)

Tüzel kişiliği olmadığını defalarca belirttiğimiz OSB yetkili organları, kuruluştan itibaren yaşadıkları karmaşadan ancak çözümcül, ortak anlaşma yolu ile hazırlanabilen bir yasa ile kurtulabilirler.

Artık gecikmeden bu yasa için Sanayi Ticaret Bakanlığı ve Türkiyedeki tüm OSB'ler çalışmalı ve sonuca varmalıdırlar. Aslında yasa çıkartılması ile ilgili ilk teşebbüs 1991 yılında yapılmıştır.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan yasa tasarısı OSB'lerin görüşü alınmadan TBMM'ne sunulmuş ancak OSB'lerin erken itirazları sonucu durdurulmuştur. Daha sonra OSB yetkilileri Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı yetkililerinin katıldığı bir alt komisyon aylar süren toplantılarla yasanın olumlu olumsuz yönlerini tartışmışlardır. (OSB Yasa Tasarısı,1991)

Bu tasarıdaki en belirgin ve tepki alan maddeler; OSB'leri kooperatif yapısında görerek, yönetim kurulu oluştuktan sonra, Müteşebbis Teşekkülün görevinin sona ermesidir. Ayrıca yönetim kurulunun üzerinde bir denetim kuruluda tesis edilerek dernek gibi genel kurul kararları ile bölge yönetilmektedir.

Müteşebbis teşekkül üyeleri kuruluş sırasında katılım payı ödeyerek OSB'ye katılmaktadırlar.

Yukarıda saydığımız mahsurlar nedeni ile yasa tasarısı görüşülmüş ancak bir sonuç alınmadan komisyon dağılmıştır.

Bu konuda ikinci çalışma; 1996 yılında hazırlanan yasa tasarısıdır. Bu tasarıda bazı eksiklikler olmakla birlikte OSB'lerin taleplerinin dikkate alındığı görülmektedir.

Bu yeni tasarıda; Müteşebbis Heyetin devamlılığı korunmakta, görevlerinin içinde kamulaştırma, arsa tahsisi olmamakla birlikte yoğunlaştığı gözlenmektedir.(OSB Yasa Tasarısı,1996)

Kooperatif yapısından uzaklaşan OSB yönetim kuruluna arsa tahsisi ve temini görevleri yüklenmiştir. Müteşebbis Heyetin sonuçlandığı ihalelerin takibi ve bölge teşkilatını oluşturmak yönetim kurulunun görevleri arasındadır.

Özel Organize Sanayi Bölgesi fikrine ilk defa bu tasarıda rastlanmaktadır. Bu tasarıda açıklık kazanmamış ve bölge temsilcilerinin isteği doğrultusunda hala bazı maddeler düzeltmeye muhtaçtır.

Yasa çıkartılmasından sonra en büyük eksiklik, sanayi kesiminin üniversitelerle yeterli işbirliğinde bulunmamasıdır.

OSB'lerde yaşanan aksaklıklar üniversitelerden sağlanan bilgi ve danışmanlık ile giderilebilir.

Sanayici-Üniversite işbirliği, AR-GE olanaklarını arttırmak ve bu amaçla üniversitenin insan gücü ile araç-gereç olanaklarından sanayinin ileri teknoloji alanlarında ortak araştırmalara girişmek ve sanayinin deneyimlerinden üniversitenin yararlanmasını sağlamaktır.

Ülkemizde bu konuda yapılan araştırmalar, kaynak kullanımının en üst düzeye çıkarılması girişimlerini ve üniversite-devlet-sanayi üçlüsünün birlikte çalışması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Özellikle üniversitelerin AR-GE etkinliklerini ülkenin

içinde bulunduğu sorunların çözümüne yöneltmeleri, belirlenen hedeflere ulaşmada önemli bir etkidir.(Erdoğan G, MPM ,Sayı,2,s,95,1993)

Bu işbirliğinin gerekliliğini iki faktör zorlamaktadır. İlk faktör teknoloji araştırmaları, buluş ve icatların serbest piyasa düzeni içinde, rekabete bağlı koşullarda teşviğe dayalı uygulamaların yaygınlaşarak kural haline gelmesidir. Bu gelişme üniversiteleri birer işletmecisi gibi davranmaya zorlamaktadır.

İkinci faktör ise kamu kaynağı sıkıntısının çeşitli ülkelerde had safhaya ulaşmasıdır.

Üniversite sanayiciye;
Dökümantasyon hizmeti,
Danışmanlık hizmeti,
Uygulamalı araştırma hizmeti,
Sanayideki personel hizmeti vermektedir.

Sanayiciler ise üniversitelerin ihtiyacı olan maddi kaynakları desteklerler.(Külahçı M,MPM,Sayı4,s,95,1995)

Ülkemizde bu konuda muhtelif çalışmalar yapılmış, bazı üniversitelerin bünyesinde AR-GE merkezleri ve teknoloji parkları kurulmaya başlanmıştır. Bu gelişmeler ileride ülkemizde de teknoparkların kurulacağına dair ilk adımlardır.

TÜBİTAK ve ODTÜ'nin bünyelerinde teknopark projeleri hazırlanmaktadır. Projeler hazırlanırken, bilimsel kurumlar araştırmalar yapmaktadırlar. Bu araştırmaların neticesine göre;

Ülkede bilim ve teknoloji politikası birlikte ele alınmalıdır,

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu işlevsel hale getirilmelidir,

Bilim ve Teknoloji Fonu oluşturulmalıdır,

Sanayiciye AR-GE'nin önemini kavratacak etkinliklerde bulunulmalıdır.

Sanayi bölgelerini ilgilendiren bir diğer konuda, 30-275 arası işletme barındıran bölgeler hammadde ve üretilmiş mamullerin ulaşımı için yakında bulunan karayollarından yararlanmaktadırlar. Karayolları Genel Müdürlüğü ileri dönük yatırım planlarında bu gelişmeleri göz önüne almadığı için ulaşım sorunu gün geçtikçe büyümektedir

Önerimiz bölgeler planlanırken konu ile ilgili bakanlıkların görüşünü almak yerine bölgeye yönelik yatırım planlarına da değişikliklerin işletilmesidir.

Ülkemizde sosyal alan ve konut alanı olarak planlanan ancak yaşama geçirilemeyen projeler de büyük eksiklikler yaratmaktadır. Türkiye dışındaki sanayi bölgeleri ve teknoparklar incelendiğinde konutların, sosyal ünitelerin ve okulların sanayi ile çok yakın hatta içiçe inşa edildiği gözlenmektedir.

Bu da sanayi bölgelerinin iyileştirilmesi yolunda büyük katkısı olacak bir öneridir.

Yukarıda sıraladığımız öneriler, eğer sanayi gelişimi adına ilerlemeler kaydetmek istiyorsak eğer sonuçları çok yönlü etkiler bırakabilecek organizasyonlara, çok uluslu sanayi atılımlarına yöneliyorsak dikkate alınacak önerilerdir.

Türkiye bugün sahip olduğu yeraltı ve yerüstü zenginlikleri ile yerküre üstünde bulunduğu konum açısından son derece stratejik üstünlüklere sahip bir ülkedir. Bu özellikler ve araştırmalar göstermiştir ki sanayileşme yolunda hızla ilerleyerek, tüketimi minimum seviyede tutarak üretimin büyük kısmını dış satışa yönlendirmek gerekmektedir.

Disiplinli sanayileşmenin temel taşı olan Organize Sanayi Bölgelerinin gelişimi için, çözümlere ulaşılması için artık duyarsız kalınmamalıdır.

KAYNAKLAR

- 1-Özgüç, İ, 1995, Organize Sanayi Bölgesinin Gelişmedeki Yeri ve Önemi, İstanbul.
- 2- Özdemir, M, 1990, Türkiyede Organize Sanayi Bölgeleri.TOBB, Ankara.
- 3- Gebze Organize Sanayi Bölgesi ,1987.
- 4- UNIDO , Guidelines For Establishment of Industrial Estates In Developing Countries,New York,1978.
- 5-Yücel,A , Türkiye’de Arazi Kullanımı ve Sanayi Yerleşimide Kamu Sektörü- Özel Sektör İlişkileri ,Organize Sanayi Bölgeleri,DPT,Ankara ,1987
- 6-Çezik,A,Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri (1961-1981) DPT Yayınları No: 1839, Ankara , 1982.
- 7-Devlet İstatistik Enstitüsü , Yayın No: 97-1328,1997,Ankara
- 8-16.07.1985 Bakanlar Kurulu Kararnamesi,85/9695-16.02.1989 Bakanlar Kurulu Kararnamesi,85/13869,
- 9-Devlat Planlama Teşkilatı , Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı(1985-1989),DPT Yayın No: 1974 Başbakanlık Basımevi, Ankara , 1985,s.165.
- 10- Erdoğan ,G, MPM Dergisi,1993 ,Sayı 2, Sayfa 95, Milli Produktivite Matbaası,Ankara.
- 11- Külahçı, M,Gürol, MPM Dergisi 1995 Sayı,4, Sayfa 127 , Milli Produktivite Merkezi Matbaası ,Ankara.

12-Devlet Planlama Teşkilatı , Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994) DPT ,Yayın No: 2174, s.315.

13-Devlet Planlama Teşkilatı ,1995 Yılı Programı , 1995, Ankara.

14-Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ,Küçük Sanatlar ve Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü,Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu Tasarısı,1991

15-Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük Sanatlar ve Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü, Organize Sanayi Bölgeleri Kanun Tasarısı 1996

16-Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Fonlar Yönetmeliği, Resmi Gazete, 31 Ocak 1982,Sayı 17591.

17-Günel,T, 1997,Antalya Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü

18- Devlet İstatistik Enstitüsü,1997, Yayın No,2048

19-Industrial Parks in Israel,1996.

20- Ceylan, T, Ay, N, Göncü, K, 1996, Gaziantep İlinin Sosyal ve Ekonomik Boyutları, Vakıfbank Ekonomik Araştırmalar Müdürlüğü,Ankara.s.50.

21-Özgüç ,İ, Organize Sanayi Bölgeleri Sempozyumu ,4 Haziran 1996, İstanbul.

22-İşsever,D, OSB Dergisi 1997/3 Gaziantep, s.5,9.

ÖZGEÇMİŞ

1951 Yılında İzmit’de doğdu. İlk , Orta ve Lise eğitimini İzmit’de tamamladı.1970 yılında girdiği, Marmara Üniversitesine bağlı İstanbul İktisadi Ticari İlimler Akademisi Şişli İktisadi İlimler Yüksek Okulundan 1974 yılında mezun oldu.

1989 yılından beri Gebze Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü’nde çalışmaktadır.

**ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN
SORUNLARINA AİT ANKET**

A- Anketi cevaplayan yöneticiye sorulacak kişisel sorular ;

1- Kaç yaşındasınız.?

2-Eğitim dereceniz.?

3-Lisans konunuz.?

4-Organize Sanayi Bölgesi içinde yüklendiğiniz görevi yazarmısınız.?

5-Kaç yıldır aynı görevdesiniz.?

B-Kuruluş aşaması ile ilgili sorular ;

1-Çalışmakta olduğunuz OSB kaç yılında kuruldu.?

2-OSB 'nin kurucu organlarından önce hangisi oluşturuldu .?

a-Müteşebbis Teşekkül

b-Yönetim Kurulu

c-Bölge Müdürlüğü

3-Kamulaştırma işlemleri hangi kurum tarafından yürütüldü.?

- a-Arsa ofisi
- b-Özel İdare
- c-Diğer (Belirtiniz)

4-Kamulaştırılan alanda hazine / özel mülkiyet oranını açıklarmısınız.?

5-Arsa alımı sırasında aşağıdaki sorunlardan hangisi ile karşılaştınız.?

- a-Ekonomik sorunlar
- b-Bürokratik sorunlar
- c-Yasal sorunlar
- d-Diğer

6-Sanayicilere arsa tahsisi hangi tarihte yapıldı.?

7-Talebi karşılanmayan sanayiciler oldumu , nedenleriyle açıklayınız.

8-Bölgenizde sektörel dağılım Sanayi Ticaret Bakanlığının planladığı doğrultuda gerçekleştirilebildimi.?

9-Bölgenizde yabancı sermayeli kuruluş adedi ve sermaye yapısı nedir.?

10- Bölgede yer alan sanayicilerin arsa tahsis şeklinden şikayetleri nelerdir.?

11-Bağlı olduğunuz Bakanlık ile ilişkilerinizi ve problemleri anlatınız.

12-Türkiyedeki OSB'lerin buldukları yere göre farklı imkanlara sahip olduğunu düşünüyor musunuz.

C-İnşaat aşaması ile ilgili sorular

1-Altyapı ihaleleri ne şekilde yapıldı.?

a-Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından

b-Müteşebbis teşekkül tarafından

2-Altyapı inşaatları hangi tarihte başladı.?

3-Bu aşamada sorunlarınız oldumu.?

4-Sorunlar varsa lütfen sıralayınız.

5-İnşaat aşamasında kredi aldınız mı.?

6-Kredi almadıysanız harcamalar nasıl karşılanıyor.?

7-Altyapıdan sonra hangi inşaatlar planlandı ,anlatınız.

8-İnşaatlar planlanan sürede tamamlandı mı, tamamlanmadı ise nedenleri yazarmısınız

9-İnşaatı yüklenen firmaların taahhütlerini tam olarak yerine getirdiğini düşünüyor musunuz.?

10-Bölgede eksik inşaat kalemleri varmı ,sayınız.

11- Gecikme veya eksiklik nereden kaynaklanıyor.?

D-İşletme aşaması ile ilgili sorular (İşletmeye geçmiş bölgeler cevaplayacak)

1- İşletmeye geçiş tarihinizi yazarmısınız.?

2-Şu anda hangi hizmetleri yürütüyorsunuz.?

3-Verdiğiniz hizmetlerin satış bedeli , bu hizmetlerin üretim maliyetleri için yeterli midir.?

4-Sanayicilerle ilişkileriniz sırasında sorunlar ortaya çıkıyormu.?

5-İşletmeye geçmeden önce ,eksik kaldığına inandığınız bir inşaat,işlem veya yatırım kaldımı.?

6-İlerdeki yatırımları karşılayabilecek bütçeye sahipmisiniz .?

7-Önerebileceğiniz farklı OSB modeli varmı.?